GENERALINĖS ADVOKATĖS VERICA TRSTENJAK IŠVADA, pateikta 2010 m. balandžio 28 d.[1]

Turinys

I — Taikytini teisės aktai ..... I - 9400

A — Bendrijos teisės aktai ..... I - 9400

B — Nacionalinės teisės aktai ..... I - 9402

1. Vokietijos socialinės apsaugos kodekso VI knyga ..... I - 9402

2. Vokietijos Bendrasis vienodo požiūrio įstatymas (*Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz*) ..... I - 9403

3. Kolektyvinė sutartis ..... I - 9404

II — Faktinės aplinkybės ..... I - 9405

III — Procesas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme ..... I - 9406

IV — Prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme ..... I - 9406

V — Dėl Airijos vyriausybės bendro pobūdžio prieštaravimo dėl Teisingumo Teismo kompetencijos ..... I - 9407

VI — Pirminės pastabos dėl Direktyvos 2000/78 taikytinumo ir reikšmingos nuostatos .... I - 9408

A — Dėl Direktyvos 2000/78 taikytinumo ..... I - 9408

B — Dėl reikšmingų Direktyvos 2000/78 nuostatų ..... I - 9408

VII — Dėl pirmojo prejudicinio klausimo ..... I - 9409

A — Proceso šalių argumentai ..... I - 9409

1 — Originalo kalba: vokiečių.

B — Vertinimas ..... I - 9411

1. Dėl priimtinumo ..... I - 9411

2. Dėl suderinamumo su Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalimi ..... I - 9411

a) Valstybės narės nuostatos, iš kurių aiškėja specialaus įgaliojimo susitarti dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos nustatymo kolektyvinėse sutartyse suteikimas ..... I - 9412

b) Papildomos nuorodos dėl socialinių partnerių vykdomo direktyvos įgyvendinimo ..... I - 9414

i) Dėl direktyvos įgyvendinimo, kurį socialiniai partneriai vykdo direktyvos 18 straipsnio pagrindu ..... I - 9414

ii) Kolektyvinė sutartis, kuri grindžiama vien „plika“ bendrąja nuostata ..... I - 9415

3. Išvada ..... I - 9415

VIII — Dėl kitų prejudicinių klausimų ..... I - 9416

A — Dėl priimtinumo ..... I - 9417

B — Dėl kitų klausimų dalyko ..... I - 9417

C — Dėl socialiniams partneriams įstatymais suteikto įgaliojimo kolektyvinėse sutartyse nustatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą ..... I - 9418

1. Dėl tikslų nustatymo ..... I - 9419

2. Dėl tikslams keliamų reikalavimų ..... I - 9420

a) Teisėtumas ..... I - 9420

b) Pakankamas konkretumas ..... I - 9420

c) Laiko aspektas ..... I - 9421

3. Dėl objektyvaus pateisinimo ..... I - 9421

a) Proceso šalių argumentai ..... I - 9421

b) Vertinimas ..... I - 9422

i) Dėl Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje pateiktų reguliavimo pavyzdžių reikšmės ..... I - 9422

ii) Dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos suderinamumo su Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirma pastraipa ..... I - 9423

— Dėl įstatymų leidėjo motyvų ..... I - 9423

— Dėl ribotos tikrinimo aprėpties ..... I - 9424

— Dėl motyvų tikrinimo ..... I - 9424

c) Išvada ..... I - 9427

4. Įgaliojimo perdavimas socialiniams partneriams ..... I - 9427

a) Dėl Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatytų sąlygų įvykdymo užtikrinimo ..... I - 9428

b) Dėl prašymo pagal Direktyvos 2000/78 18 straipsnio 1 dalį būtinumo ..... I - 9430

5. Išvada ..... I - 9431

D — Dėl RTV 19 straipsnio 8 punkte numatytos įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos ..... I - 9432

1. Dėl tikslų nustatymo ..... I - 9432

2. Dėl tikslams keliamų reikalavimų ..... I - 9432

3. Dėl kelių tikslų įgyvendinimo, kurių ne visi yra teisėti ..... I - 9433

4. Dėl objektyvaus pateisinimo ..... I - 9434

a) Dėl kolektyvinės sutarties šalių interesų palyginimo ..... I - 9434

b) Dėl interesų palyginimo tikrinimo ..... I - 9435

i) Nepakitęs įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymas ..... I - 9435

— Proceso šalių argumentai ..... I - 9435

— Vertinimas ..... I - 9437

Laiko aspektas ..... I - 9437

Specifinis konkretaus ūkio sektoriaus tikrinimas ..... I - 9437

Specialių priemonių apribojimo nebuvimas ..... I - 9438

ii) Dėl įpareigojimo įdarbinti jaunus darbuotojus nebuvimo ..... I - 9439

— Proceso šalių argumentai ..... I - 9439

— Vertinimas ..... I - 9440

iii) Dėl galimybės vėl įdarbinti pensinio amžiaus ribą peržengusius darbuotojus ..... I - 9440

iv) Dėl galimybės šalių susitarimu pratęsti darbo santykius ..... I - 9441

— Proceso šalių argumentai ..... I - 9442

— Vertinimas ..... I - 9442

v) Dėl įgytos pensijos dydžio nepakankamumo ..... I - 9444

— Proceso šalių argumentai ..... I - 9444

— Vertinimas ..... I - 9445

5. Išvada ..... I - 9446

IX — Apibendrinamoji išvada ..... I - 9446

X — Išvada ..... I - 9448

1. Nagrinėjamas procesas dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagal EB 234 straipsnį[2] susijęs su sutartimis, kuriose iš principo numatyta, kad darbo santykiai automatiškai baigiasi, kai darbuotojas sulaukia senatvės pensijai gauti nustatyto įprasto pensinio amžiaus (toliau – įprasto pensinio amžiaus pradžios riba). Vieningos nuomonės dėl to, ar priimtina ir ekonomiškai tikslinga nustatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, nėra[3]. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar kolektyvinėje sutartyje numatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba neprieštarauja 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvoje 2000/78/EB, nustatančioje vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus[4], nustatytam diskriminacijos dėl amžiaus draudimui. Nagrinėjama byla suteikia Teisingumo Teismui galimybę toliau plėtoti ir patikslinti savo praktiką, ypač po priimtų sprendimų *Palacios de la Villa*[5], *Age Concern England*[6] ir *Petersen*[7], susijusią su šios direktyvos 6 straipsniu, pagal kurį valstybės narės gali numatyti, kad skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, jeigu jį objektyviai pateisina teisėtas tikslas.

I — Taikytini teisės aktai

A — *Bendrijos teisės aktai*[8]

2. Direktyvoje 2000/78 buvo nustatyti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendrieji pagrindai.

3. Pagal Direktyvos 2000/78 14 konstatuojamąją dalį ši direktyva nepažeidžia nacionalinių nuostatų, kuriomis nustatomas pensinis amžius.

4. Direktyvos 25 konstatuojamoje dalyje numatyta, kad diskriminavimo dėl amžiaus draudimas yra svarbiausia Užimtumo gairėse išdėstytų tikslų įgyvendinimo ir darbo jėgos įvairovės skatinimo priemonė. Vis dėlto tam tikromis aplinkybėmis skirtingą požiūrį dėl amžiaus galima pateisinti, todėl reikia priimti

2 — Pagal 2007 m. gruodžio 13 d. Lisabonos sutartį, iš dalies keičiančią Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį (OL C 306, p. 1), procesas dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą dabar nustatytas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje.

3 — Šios problematikos pristatymą ir apžvalgą žr. C. O'Cinneide „Diskriminierung aus Gründen des Alters und Europäische Rechtsvorschriften", *Europos Bendrijos 2005*, p. 45–47. Dėl kritikos žr. S. Bredt „Compulsory retirement as an instrument to strengthen labour market opportunities for young employment seekers? An annotation to the European Court of Justice's decision C-411/05 – Palacios de la Villa", *European Journal of Social Security*, 2008, p. 190 ir paskesni; F. Temming „The Palacios Case: Turning Point in Age Discrimination Law?", *European Law Reporter*, 2007, p. 382 ir paskesni.

4 — OL L 303, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79.

5 — 2007 m. spalio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Palacios de la Villa* (C-411/05, Rink. p. I-8531).

6 — 2009 m. kovo 5 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Age Concern England* (C-388/07, Rink. p. I-1569).

7 — 2010 m. sausio 12 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Petersen* (C-341/08, Rink. p. I-47).

8 — Šioje išvadoje vartojama sąvoka *Bendrijos teisės aktai*, nes *ratione temporis* dar taikomi Bendrijos, o ne Europos Sąjungos teisės aktai.

specialias nuostatas, kurios galėtų būti skirtingos atsižvelgiant į valstybėse narėse susiklosčiusią padėtį. Todėl, remiantis šia konstatuojamąja dalimi, būtina įžvelgti skirtingo požiūrio, kurį pateisina teisėta užimtumo politika, darbo rinka ir profesinio mokymo tikslai, ir diskriminacijos, kuri turi būti uždrausta, skirtumus.

7. Direktyvos 3 straipsnyje nustatyta jos taikymo sritis. Pagal šio straipsnio 1 dalies c punktą ši direktyva taikoma visiems asmenims tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuje, įskaitant valstybės įstaigas; ji taikoma juos įdarbinant ir darbo sąlygoms, įskaitant atleidimą iš darbo ir atlyginimą.

8. Direktyvos 6 straipsnis reglamentuoja skirtingo požiūrio dėl amžiaus pateisinimą. Šio straipsnio 1 dalyje nustatyta:

5. 1 straipsnyje numatytas šios direktyvos tikslas – siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą nustatyti bendrus kovos su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos užimtumo ir profesinėje srityje pagrindus.

„Nepaisydamos 2 straipsnio 2 dalies, valstybės narės gali numatyti, kad skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, jei pagal nacionalinę teisę jį objektyviai ir tinkamai pateisina teisėtas tikslas, įskaitant teisėtos užimtumo politikos, darbo rinkos ir profesinio mokymo tikslus, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Toks skirtingas poveikis, be kitų dalykų, gali apimti:

6. Direktyvos 2 straipsnyje apibrėžiama diskriminacijos sąvoka. Pagal šio straipsnio 1 dalį šioje direktyvoje „vienodo požiūrio principas“ reiškia, kad dėl kurios nors iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių negali būti jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos. Šios nuostatos 2 dalies a punkte numatyta, kad tiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl bet kurios iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti elgiamasi su kitu asmeniu.

a) specialių sąlygų nustatymą siekiant įsidarbinti ir profesinio mokymo, įdarbinimui ir darbui, įskaitant atleidimą iš darbo ir apmokėjimo sąlygas, jaunimui, pagyvenusio amžiaus asmenims ir už priežiūrą atsakingiems asmenims, siekiant skatinti

jų profesinę integraciją ir užtikrinti jų apsaugą;

b) minimalaus amžiaus, profesinės patirties ar darbo stažo nustatymą siekiant įsidarbinti arba gauti tam tikrų su darbu susijusių privilegijų;

c) maksimalaus įdarbinimo amžiaus nustatymą, paremtą su konkrečiomis pareigomis susijusiam mokymui keliamais reikalavimais arba su poreikiu nustatyti atitinkamą išdirbtą laikotarpį iki išėjimo į pensiją.“

9. Direktyvos 18 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės priima įstatymus ir kitus teisės aktus, būtinus, kad šios direktyvos būtų pradėta laikytis ne vėliau kaip nuo 2003 m. gruodžio 2 d., arba bendru socialinių partnerių prašymu gali jiems pavesti įgyvendinti kolektyvinių sutarčių taikymo sričiai priklausančias šios direktyvos nuostatas. Tokiais atvejais valstybės narės užtikrina, kad ne vėliau kaip 2003 m. gruodžio 2 d. socialiniai partneriai bendru susitarimu įdiegtų būtinas priemones, o suinteresuotos valstybės narės privalo imtis visų būtinų priemonių, leidžiančių joms visuomet garantuoti, kad bus pasiekti šioje direktyvoje nustatyti rezultatai. Apie tai jos nedelsdamos praneša Komisijai.“

10. Direktyvos 18 straipsnio 2 dalies pirmame sakinyje numatyta, kad, siekiant atsižvelgti į konkrečias sąlygas, prireikus valstybėms narėms nuo 2003 m. gruodžio 2 d. gali būti skiriamas papildomas 3 metų laikotarpis šios direktyvos nuostatoms dėl diskriminacijos dėl amžiaus ir negalios įgyvendinti. Vokietijos Federacinės Respublika paprašė suteikti tokį papildomą laikotarpį minėtai direktyvai perkelti, kuris šiai valstybei narei baigėsi tik 2006 m. gruodžio 2 dieną.

B — *Nacionalinės teisės aktai*

1. Vokietijos socialinės apsaugos kodekso VI knyga

11. Vokietijos socialinės apsaugos kodekso redakcijos, galiojusios nuo 1992 m. sausio 1 d. iki 1994 m. liepos 31 dienos, VI knygos (*Sozialgesetzbuch VI*, toliau – SGB VI knyga) 41 straipsnio 4 dalies trečiame sakinyje numatyta:

„Sutartis, numatanti, kad darbo santykiai pasibaigia tą dieną, kai darbuotojas įgyja teisę į senatvės pensiją, turi teisinę galią tik tuomet, jei tokia sutartis su darbuotoju buvo sudaryta ar jo patvirtinta per paskutinius trejus metus iki teisės į pensiją įgijimo.[9]

9 — *BGBl.* Nr. I, 1989 m., p. 2261.“

12. Nuo 1994 m. rugpjūčio 1 d. iki 2007 m. liepos 31 d. galiojusios SGB VI knygos redakcijos 41 straipsnio 4 dalies trečiame sakinyje buvo numatyta:

„Sutartis, pagal kurią darbo santykiai automatiškai pasibaigia tuo momentu, kai darbuotojas įgyja teisę į senatvės pensiją dėl savo amžiaus, tačiau dar nesulaukęs 65 m., to darbuotojo atžvilgiu įsigalioja tada, kai jis pasiekia 65 m. amžių, nebent tokia sutartis su darbuotoju buvo sudaryta ar jo patvirtinta per pastaruosius trejus metus iki šios dienos.[10]

13. Nuo 2008 m. sausio 1 d. galiojančios SGB VI knygos redakcijos 41 straipsnio antrame sakinyje numatyta:

„Sutartis, pagal kurią darbo santykiai automatiškai pasibaigia tuo momentu, kai darbuotojas įgyja teisę į senatvės pensiją dar nesulaukęs įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, to darbuotojo atžvilgiu įsigalioja tuomet, kai jis pasiekia įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, nebent tokia sutartis buvo sudaryta ar jo patvirtinta per paskutinius trejus metus iki teisės į pensiją įgijimo.[11]

2. Vokietijos Bendrasis vienodo požiūrio įstatymas (*Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz*)

14. Vokietijos įstatymų leidėjas 2006 m. rugpjūčio 14 d priėmė Bendrąjį vienodo požiūrio įstatymą[12] (toliau – AGG), kuriuo į nacionalinę teisę perkeliama Direktyva 2000/78. Remiantis AGG 1 straipsniu, šiuo įstatymu siekiama užkirsti kelią ar pašalinti bet kokią diskriminaciją dėl rasės arba etninės kilmės, lyties, religijos ar įsitikimų, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos.

15. AGG 2 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad atleidimui iš darbo taikomos tik bendrosios ir specialiosios apsaugos nuo atleidimo iš darbo nuostatos.

16. Įsigaliojus AGG, jo 10 straipsnyje, pavadintame „Leidimas taikyti skirtingą požiūrį dėl amžiaus“, buvo numatyta:

„Nepaisant 8 straipsnio, taikyti skirtingą požiūrį dėl amžiaus leidžiama, jeigu jis taikomas objektyviai ir pagrįstai bei pateisinamas

10 — *BGBl.* Nr. I, 1994 m, p. 1797.“

11 — *BGBl.* Nr. I, 2007 m, p. 554.“

12 — *BGBl.* Nr. I, 2006 m, p. 1897.

teisėtu tikslu. Šiam tikslui pasiekti taikomos priemonės turi būti tinkamos ir būtinos. Šis skirtingas požiūris gali, be kita ko, apimti:

<…>

5. Sutartis, numatančias, kad darbo santykiai automatiškai pasibaigia tuo momentu, kai darbuotojas (darbuotoja) įgyja teisę į senatvės pensiją; tai neturi poveikio Socialinės apsaugos kodekso VI knygos 41 straipsniui;

<…>

7. Individualias darbo ir kolektyvines sutartis dėl draudimo atleisti tam tikro amžiaus darbuotojus ir tam tikros įmonės darbuotojus iš darbo, jei tai šiurkščiai nepažeidžia kitų darbuotojų atleidimo iš darbo apsaugos vykdant socialinę atranką pagal Įstatymo dėl apsaugos nuo atleidimo iš darbo 1 straipsnio 3 dalį."

17. Tačiau 7 punktas buvo panaikintas ir 2006 m. gruodžio 12 dieną nustojo galioti[13]. Todėl nagrinėjamos bylos aplinkybėms taikytinoje AGG 10 straipsnio redakcijoje 7 punkto jau nebebuvo.

13 — *BGBl.* Nr. I, 2007 m., p. 2742.

3. Kolektyvinė sutartis

18. 2004 m. Pagrindų kolektyvinės sutarties patalpų valymo sektoriaus darbuotojams (*Rahmentarifvertrag für die gewerblichen Beschäftigten in der Gebäudereinigung*, toliau – RTV), sudarytos darbdavių, atstovaujamų *Bundesinnungsverband des Gebäudereiniger-Handwerks*, ir darbuotojų, atstovaujamų *Industriegewerkschaft Bauen-Agrar-Umwelt*, ir taikomos šios bylos faktinėms aplinkybėms, 19 straipsnio 8 punkte numatyta:

„Jei individualioje darbo sutartyje nenustatyta kitaip, darbo santykiai nutrūksta pasibaigus tam kalendoriniam mėnesiui, kurį darbuotojas (darbuotoja) įgyja teisę į senatvės pensiją, į kurią darbuotojas (darbuotoja) įgyja teisę iki jam taikomos pensinio amžiaus pradžios ribos, bet ne vėliau kaip pasibaigus mėnesiui, kurį darbuotojui (darbuotojai) sueina 65 metai."

19. Pirmą kartą dėl tokios 19 straipsnio 8 punktui prilygstančios nuostatos ankstesnėse pagrindų kolektyvinėse sutartyse buvo susitarta 1987 m. gegužės 8 dieną. Nuo 1987 m. rugpjūčio mėn. buvo nustatytas 65 m. amžius. *Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit* (Darbo ir ūkio ministerija) pripažino, kad nuo 2004 m. sausio 1 d. RTV yra visuotinai privaloma. RTV tapus visuotinai privalomai, ji tapo privaloma ir tiems darbdaviams bei darbuotojams, kurie nebuvo darbdavių asociacijos arba profsąjungos

nariai ir kuriems anksčiau ji nebuvo taikoma. RTV 19 straipsnio 8 punktas nebuvo keičiamas nei prieš įsigaliojant AGG, nei jam įsigaliojant ar vėliau.

20. Vokietijos Federacinėje Respublikoje įprastas pensinis amžius laipsniškai ilginamas atitinkamai nuo 65 iki 67 metų. Tačiau 1943 m. gimusiai ieškovei ir toliau taikomas 65 metų pensinis amžius.

II — Faktinės aplinkybės

21. Atsakovė pagrindinėje byloje (toliau – atsakovė) yra patalpų valymo įmonė. Atsakovės įmonėje dirba daug darbuotojų, vyresnių negu 65 m. ir net vyresnių negu 70 metų.

22. Ieškovė pagrindinėje byloje (toliau – ieškovė), gim. 1943 m. gegužės 26 d., yra ištekėjusi ir turi sūnų, kurio neįgalumo lygis 100. Jos sutuoktinis – pensininkas. Ieškovė jau 39 metus valo Vokietijos kariuomenės kareivines, esančias Hamburgo miesto Blankenese rajone, taigi nuo 1994 m. lapkričio 1 d. ji dirba atsakovės įmonėje. Ieškovė nėra profsąjungos narė.

23. Pagal 1994 m. spalio 10 d. atsakovės ir ieškovės sudarytą darbo sutartį (toliau – sutartis) ieškovė buvo priimta į darbą kareivinių patalpų valytoja. Jos darbo laiko trukmė per dieną – 2 valandos, taigi savaitinis darbo laikas – 10 valandų. Atsakovės ieškovei mokamas galutinis darbo užmokestis neatskaičius mokesčių buvo 307,48 euro. Sutartyje buvo nuoroda į RTV.

24. 2008 m. gegužės 14 d. laišku atsakovė, remdamasi RTV 19 straipsnio 8 punktu, pranešė ieškovei, kad 2008 m. gegužės 31 d., t. y. pasibaigus kalendoriniam mėnesiui, kurį jai sueis 65 metai, vadinasi, įprastas pensinis amžius senatvės pensijai gauti, jos darbo santykiai baigiasi. 2008 m. gegužės 18 d. laišku ieškovė pranešė apie nesutikimą nutraukti darbo santykius. Laiške ji rašė, kad pageidaujanti toliau dirbti, ir siūlė savo paslaugas. Nuo 2008 m. birželio 1 d. atsakovė ieškovę atleido, tačiau pasiūlė jai tęsti darbo santykius tol, kol vyks procesas. Nuo 2008 m. birželio 1 d. ieškovė iš privalomojo pensijų draudimo sistemos gauna senatvės pensiją, kurios mėnesinė suma neatskaičius mokesčių yra 253,19 euro, o atitinkamai neto – 228,26 euro.

III — Procesas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme

25. 2008 m. gegužės 28 d. ieškovė pareiškė ieškinį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Ji tvirtino, kad darbo santykiai tęsiasi taip pat po 2008 m. gegužės 31 d., ir pateikė atitinkamus reikalavimus. Atsakovė, nurodydama RTV 19 straipsnio 8 punktą, teigė, kad darbo santykiai baigėsi, ir prašė atmesti ieškinį. Nors, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, darbo sutartyje esanti nuoroda į RTV neturi teisinės galios, tačiau RTV 19 straipsnio 8 punktas yra taikytinas, nes RTV buvo pripažintas visuotinai privaloma. Teismui kilo abejonių dėl RTV 19 straipsnio 8 punkto suderinamumo su Direktyvoje 2000/78 numatytu diskriminavimo dėl amžiaus draudimu.

26. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kolektyvinės sutarties šalys pateikė informaciją apie motyvus, dėl kurių buvo priimtas RTV 19 straipsnio 8 punktas, o Vokietijos darbo ir ūkio ministerija – paaiškinimus dėl RTV pripažinimo visuotinai privaloma motyvų.

IV — Prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

27. 2009 m. sausio 20 d. nutartimi dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, kurią Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2009 m. vasario 26 d., prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikė šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar įsigaliojus AGG kolektyvines sutartis reglamentuojančios nuostatos, įtvirtinančios skirtingą požiūrį dėl amžiaus, atitinka Direktyvos 2000/78 1 straipsnyje ir 2 straipsnio 1 dalyje nustatytą diskriminavimo dėl amžiaus draudimą, nors AGG aiškiai to ir neleidžia (pažymėtina, kad pagal ankstesnės AGG redakcijos 10 straipsnio 3 sakinio 7 punktą buvo priešingai)?

2. Ar nacionalinė taisyklė, pagal kurią valstybei, kolektyvinės sutarties šalims ir individualių darbo sutarčių šalims leidžiama nustatyti automatinį darbo santykių pasibaigimą sulaukus atitinkamo amžiaus (šiuo atveju – 65 metų), pažeidžia Direktyvos 2000/78 1 straipsnyje ir 2 straipsnio 1 dalyje nustatytą diskriminavimo dėl amžiaus draudimą, jei pagal nusistovėjusią ir valstybėje narėje jau kelerius dešimtmečius taikomą praktiką tokio pobūdžio sąlygos nuolat buvo

taikomos darbo santykių srityje beveik visiems darbuotojams, neatsižvelgiant į vyraujančią ekonominę, socialinę ir demografinę padėtį ir konkrečios darbo rinkos situaciją?

3. Ar kolektyvinė sutartis, pagal kurį leidžiama darbdaviui nutraukti darbo santykius sueįjus tam tikram nustatytam amžiui (šiuo atveju – 65 metams), pažeidžia Direktyvos 2000/78 1 straipsnyje ir 2 straipsnio 1 dalyje nustatytą diskriminavimo dėl amžiaus draudimą, jei pagal nusistovėjusią ir valstybėje narėje jau kelerius dešimtmečius taikomą praktiką tokio pobūdžio sąlygos nuolat buvo taikomos darbo santykių srityje beveik visiems darbuotojams, neatsižvelgiant į vyraujančią ekonominę, socialinę ir demografinę padėtį ir konkrečios darbo rinkos situaciją?

4. Ar valstybė, kuri paskelbia, kad kolektyvinė sutartis, pagal kurią darbdaviui leidžiama nutraukti darbo santykius sulaukus tam tikro nustatyto amžiaus (šiuo atveju – 65 metų), yra visuotinai privaloma, ir remia tokį jos taikymą, pažeidžia Direktyvos 2000/78 1 straipsnyje ir 2 straipsnio 1 dalyje nustatytą diskriminavimo dėl amžiaus draudimą, jei tai daro neatsižvelgdama į vyraujančią ekonominę, socialinę ir demografinę padėtį ir konkrečios darbo rinkos situaciją?“

28. 2010 m. vasario 23 d. įvyko posėdis, kuriame dalyvavo ieškovės ir atsakovės, Vokietijos ir Danijos bei Jungtinės Karalystės vyriausybių ir Komisijos atstovai, kurie papildė savo pastabas ir atsakė į klausimus.

V — Dėl Airijos vyriausybės bendro pobūdžio prieštaravimo dėl Teisingumo Teismo kompetencijos

29. Airijos vyriausybės manymu, Teisingumo Teismas negali atsakyti į šiuos prejudicinius klausimus. Teisingumo Teismas į analogiškus klausimus jau atsakė Sprendime *Age Concern England*[14]. Vadinasi, Teisingumo Teismas savo užduotį jau atliko.

30. Šį prieštaravimą reikia atmesti. Remiantis nusistovėjusia teismo praktika, valstybių narių teismai pagal EB 234 straipsnį turi teisę pateikti Teisingumo Teismui klausimus dėl išaiškinimo taip pat tuo atveju, kai Teisingumo

14 — Jau nurodyta šios išvados 6 išnašoje.

Teismas jau yra atsakęs į analogiškus klausimus[15]. Vadinasi, Teisingumo Teismas ir tokiais atvejais gali atsakyti į prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateiktus klausimus.

VI — Pirminės pastabos dėl Direktyvos 2000/78 taikytinumo ir reikšmingos nuostatos

31. Prieš atsakydama į keturis prejudicinius klausimus, kuriais prašoma išaiškinti Direktyvos 2000/78 1 straipsnį ir 2 straipsnio 1 dalį, pirmiausia trumpai išnagrinėsiu su tuo susijusį klausimą dėl Direktyvos 2000/78 taikytinumo (A) ir nagrinėjamai bylai reikšmingos šios direktyvos nuostatos (B).

A — *Dėl Direktyvos 2000/78 taikytinumo*

32. Remiantis direktyvos 3 straipsnio 1 dalies c punktu, direktyva taikytina situacijai, kokia nagrinėjama. Pagal šią nuostatą direktyva taikoma atleidimo iš darbo sąlygoms. Nuostata, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punktas, kurioje numatyta, kad darbo santykiai iš principo baigiasi tuo atveju, kai darbuotojas sulaukia nustatyto pensinio amžiaus, daro poveikį sąlygoms, kuriomis asmuo atleidžiamas iš darbo. Iš direktyvos 14 konstatuojamosios dalies taip pat negalima daryti išvados dėl jos netaikytinumo, nes remiantis ja direktyva nedaro poveikio nacionalinėms nuostatoms, kuriomis nustatomas pensinis amžius. Šioje konstatuojamoje dalyje tik patikslinama, kad ši direktyva neturi poveikio valstybių narių kompetencijai nustatyti pensinį amžių. Todėl ji nedraudžia taikyti šios direktyvos nacionalinėms priemonėms, nustatančioms sąlygas, pagal kurias darbo sutartis baigiasi sulaukus nustatyto pensinio amžiaus[16].

B — *Dėl reikšmingų Direktyvos 2000/78 nuostatų*

33. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo nutartyje dėl prejudicinių klausimų pateikimo remiasi vien Direktyvos 2000/78 1 straipsniu ir 2 straipsnio 1 dalimi. Atsižvelgiant į tai, pirmiausia reikia pripažinti, kad teisės norma, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punktas, laikytina tiesiogine diskriminacija dėl amžiaus direktyvos

15 — Teisingumo Teismo sprendimai: 1963 m. kovo 27 d. Sprendimas *Da Costa ir kt.* (28/62–30/62, Rink. p. 1963, 81 punktas) ir 1994 m. kovo 3 dienos Sprendimas *Eurico Italia ir kt.* (C-332/92, C-333/92 ir C-335/92, Rink. p. I-711, 15 punktas). Vis dėlto tokiu atveju gali kilti klausimas, ar tai gali panaikinti valstybės narės paskutinės instancijos teismo pareigą pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal EB 234 straipsnio 3 dalį ir ar Teisingumo Teismas atsako į prejudicinį klausimą priimdamas nutartį.

16 — Žr. Sprendimą *Palacios de la Villa* (jau nurodytas 5 išnašoje, 42–47 punktai).

1 straipsnio ir 2 straipsnio 1 dalies a punkto prasme, nes remiantis ja ieškovės darbo santykiai iš principo pasibaigia tuo atveju, kai ji sulaukia įprasto pensinio amžiaus – 65 metų. Vadinasi, ieškovė tiesiogiai dėl savo amžiaus vertinama mažiau palankiai negu darbuotojai, kurie dar nėra sulaukę šio amžiaus[17].

34. Tačiau direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatyta, kad draudžiamas skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, jei pagal nacionalinę teisę jį objektyviai ir tinkamai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo klausimuose šios nuostatos aiškiai nenurodė. Tačiau, kadangi prejudicinių klausimų turinys susijęs su šia nuostata, juos reikia suprasti taip, kad jais siekiama direktyvos 6 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.

taikytinoje AGG 10 straipsnio trečio sakinio redakcijoje nebėra reguliavimo pavyzdžio, aiškiai leidžiančio numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą kolektyvinėse sutartyse. Šiuo klausimu teismas nurodo, kad ankstesnės redakcijos AGG 10 straipsnio trečio sakinio 7 punkte buvo aiškiai numatytas toks reguliavimo pavyzdys. Tačiau panaikinus 7 punktą, AGG 10 straipsnio trečiame sakinyje tokio reguliavimo nebeliko. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis tokiu AGG 10 straipsnio trečio sakinio suvokimu, siekia sužinoti, ar nuostata, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punktas, dėl kurios kolektyvinėje sutartyje susitarė socialiniai partneriai ir kuri nustato įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, nors AGG 10 straipsnio trečias sakinys jau to aiškiai neleidžia, neprieštarauja direktyvos 6 straipsnio 1 daliai.

A — *Proceso šalių argumentai*

VII — Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

35. Savo pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad nagrinėjamos bylos aplinkybėms

36. Ieškovė, atsakovė, Vokietijos vyriausybė ir Komisija nurodo, kad dabar jau panaikintas AGG 10 straipsnio trečio sakinio 7 punktas nebuvo susijęs su įprasto pensinio amžiaus ribomis. Šis punktas buvo susijęs su nuostatomis, pagal kurias vyresnio amžiaus sulaukusiam darbuotojui suteikiama ypatinga apsauga nuo atleidimo iš darbo. Nuostatoje dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punkte, numatytas sutarties pasibaigimas ne dėl atleidimo iš darbo, o suėjus tam tikram terminui. Tokia

17 — Sprendimas *Palacios de la Villa* (nurodytas 5 išnašoje, 51 punktas), Sprendimas *Age Concern England* (nurodytas 6 išnašoje, 33 ir kiti punktai) ir Sprendimas *Petersen* (nurodytas 7 išnašoje, 34 ir kiti punktai).

situacija patenka į AGG 10 straipsnio 3 sakinio 5 punkto taikymo sritį, o šis punktas ir toliau galioja. Dėl šios nuostatos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neišsakė nuomonės.

37. Vokietijos vyriausybės, ieškovės ir atsakovės manymu, pirmasis prejudicinis klausimas yra nepriimtinas, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo svarstymai dėl AGG 10 straipsnio trečio sakinio 7 punkto nėra svarbūs priimant sprendimą pagrindinėje byloje. Vokietijos vyriausybės nuomone, pirmasis prejudicinis klausimas yra nepriimtinas taip pat todėl, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nenagrinėjo sprendimui svarbaus AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punkto.

38. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo turinio atsakovė, procese dalyvaujančių valstybių narių vyriausybės ir Komisija tvirtina, kad kolektyvinės sutartys dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos neprieštarauja direktyvos 6 straipsnio 1 daliai. Atsakovė nurodo direktyvos 36 konstatuojamąją dalį, iš kurios aiškėja, kad direktyvos įgyvendinimas gali būti pavestas kolektyvinių sutarčių šalims. Vokietijos vyriausybė nurodo, kad AGG 10 straipsnio trečio sakinio punktai yra vien reguliavimo pavyzdžiai. Todėl skirtingas požiūris dėl amžiaus gali būti grindžiamas taip pat bendra išlyga, esančia AGG 10 straipsnio pirmame ir antrame sakiniuose, kuria perkeliamos bendrosios direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos sąlygos. Direktyva gali būti įgyvendinama ir bendra išlyga, kuria vėliau galima pasinaudoti sudarant kolektyvines arba individualias darbo sutartis.

39. Ieškovės manymu, tai prieštarauja direktyvos 6 straipsnio 1 daliai. Kolektyvinė sutartis nėra tinkama priemonė įgyvendinti teisėtus tikslus direktyvos 6 straipsnio 1 dalies prasme. Atvirkščiai, pagal šią teisės normą nacionalinis įstatymų leidėjas turi pats numatyti, kada skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija. Be to, AGG nėra aiškiai nurodyti tikslai. Todėl jų peržiūrėjimas nėra įmanomas.

B — *Vertinimas*

1. Dėl priimtinumo

40. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, kad AGG 10 straipsnio trečiame sakinyje jau nėra aiškiai nurodyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba. Atsižvelgiant į aiškų vis dar galiojančio AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punkto tekstą galiausiai negalima sutikti su tokiu išaiškinimu[18]. Tačiau prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra pagal EB 234 straipsnį yra Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo forma, ir kompetenciją aiškinti ir taikyti nacionalinę teisę per šią procedūrą turi tik valstybių narių teismai[19]. Taigi Teisingumo Teismas neturi teisės peržiūrėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nacionalinių nuostatų aiškinimo.

41. Riba peržengiama tuomet, kai prejudicinis klausimas yra akivaizdžiai nesvarbus sprendimui priimti[20]. Tačiau, remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teiginiais dėl AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punkto, tokios išvados daryti negalima. Be to, atsakymas į pirmąjį prejudicinį klausimą suteikia Teisingumo Teismui galimybę pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui nuorodas dėl direktyvos 6 straipsnio 1 dalies išaiškinimo. Todėl pirmasis klausimas yra priimtinas.

2. Dėl suderinamumo su Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalimi

42. Savo pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori sužinoti, ar socialinių partnerių kolektyvinėje sutartyje numatyta nuostata dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, nors tokio leidimo nėra nė viename iš AGG 10 straipsnio trečio sakinio reguliavimo pavyzdžių, neprieštarauja direktyvos 6 straipsnio 1 daliai.

43. Siekiant naudingai atsakyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, kad jis galėtų priimti sprendimą nagrinėjamoje byloje, iš pradžių reikia pateikti keletą nuorodų dėl valstybės narės teisės aktų identifikavimo, iš kurių aiškėja specialaus įgaliojimo susitarti dėl įprasto pensinio amžiaus

18 — Priežastis gali būti ta, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo nutarties 1 išnašoje sąvoką „nuostata dėl amžiaus“ aiškina bendrai kaip taisyklę, kurioje numatytas skirtingas vertinimas pagal amžiaus kriterijų. Tačiau atrodo, kad autoriai, į kuriuos nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo nutarties p. 30 ir 31, šią sąvoką vartojo tik dėl atleidimo iš darbo taisyklių.

19 — 2008 m. gruodžio 4 d. Sprendimas *Jobra* (C-330/07, Rink. p. I-9099, 17 ir punktas ir ten nurodyta teismo praktika.

20 — Teisingumo Teismo sprendimai: 2004 m. kovo 25 d. Sprendimas *Karner* (C-71/02, Rink. p. I-3025, 21 punktas) ir 2004 m. balandžio 1 d. Sprendimas *Bellio Fratelli* (C-286/02, Rink. p. I-3465, 28 punktas).

pradžios ribos nustatymo kolektyvinėse sutartyse suteikimas.

a) Valstybės narės nuostatos, iš kurių aiškėja specialaus įgaliojimo susitarti dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos nustatymo kolektyvinėse sutartyse suteikimas

44. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, tikrindamas, ar yra valstybės narės nuostata, iš kurios matyti, kad suteikiamas toks įgaliojimas, iš pradžių turi atsižvelgti į visas nacionalines nuostatas, iš kurių galėtų akivaizdžiai aiškėti tokio įgaliojimo suteikimas. Čia būtina paminėti, kad ieškovė, atsakovė, Vokietijos vyriausybė ir Komisija mano, jog akivaizdžiai svarbus yra AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktas.

45. Tuo atveju, jei po šios nuorodos vis dar reikėtų atsakyti į pirmąjį prejudicinį klausimą, toliau reikia nurodyti, kad pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalį valstybių narių įstatymų leidėjai nėra įpareigoti vien tam tikrame įstatyme numatyti tokį skirtingą požiūrį dėl amžiaus, kuris nėra diskriminacija. Vadinasi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, ieškodamas socialiniams partneriams suteikto įgaliojimo priimti kolektyvinę sutartį dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, neprivalo apsiriboti vien AGG.

46. Atrodo, kad tai leidžia ir nacionalinės teisės aktai. Remiantis Vokietijos vyriausybės pastabomis, AGG 10 straipsnio trečiame sakinyje nurodyti reguliavimo pavyzdžiai nėra baigtinio pobūdžio. Taigi specialaus įgaliojimo suteikimas gali paaiškėti ir iš kitų įstatymų. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo nutartyje nurodo 2008 m. birželio 18 d. *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas, toliau – BAG) sprendimą[21]. Šiame sprendime dėl teisinės situacijos prieš įsigaliojant AGG teismas pripažino, kad specialus įgaliojimas kolektyvinėse sutartyse numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą aiškėja iš SGB VI knygos 41 straipsnio. Jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nuspręstų, kad AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktas nėra svarbus, jis pirmiausia turėtų patikrinti, ar prireikus specialus leidimas aiškėja ir iš SGB VI knygos 41 straipsnio.

47. Galiausiai direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nėra reikalavimo, kad iš valstybės narės teisės

21 — Žr. nutarties dėl prejudicinių klausimų pateikimo p. 14–29.

normos, leidžiančios kolektyvinėje sutartyje numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, taip pat turėtų aiškėti akivaizdus pateisinimas, kodėl įprasto pensinio amžiaus pradžios riba nėra diskriminacija dėl amžiaus. Atitinkamoje nuostatoje nesant aiškaus pateisinimo pagrindo svarbu, kad kiti su atitinkamos priemonės bendru kontekstu susiję elementai leistų nustatyti ja siekiamą tikslą, kad būtų galima vykdyti teisminę priežiūrą, norint išsiaiškinti, ar šis tikslas yra teisėtas ir ar jam įgyvendinti imtasi tinkamų ir būtinų priemonių[22].

48. Tuo atveju, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nustatytų, kad nors valstybės narės teisės nuostata, kaip antai AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktas arba SGB VI knygos 41 straipsnis, ir įgalioja socialinius partnerius kolektyvinėse sutartyse numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, tačiau iš šios nuostatos neaiškėja akivaizdus pateisinimo pagrindas, būtina atsižvelgti į bendrą šios nuostatos kontekstą. Pateisinimas ypač gali aiškėti iš įstatymo pagrindimo. Tai nebūtinai turi būti to įstatymo, kuriame yra atitinkama nuostata, pagrindimas. Tokiu atveju, koks nagrinėjamas, kai tam tikru laikotarpiu įstatymais buvo draudžiama kolektyvinėse sutartyse numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, tačiau vėliau buvo leista ir yra leidžiama iki šiol, pateisinimas gali aiškėti pirmiausia iš įstatymo, kuriuo buvo panaikintas draudimas numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą kolektyvinėse sutartyse, pagrindimo.

49. Remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nutartyje esančiais duomenimis dėl nacionalinės teisės aktų, logiškai darytina išvada, kad, atsižvelgiant į minėtas nuorodas, socialiniams partneriams įstatymuose buvo numatytas specialus įgaliojimas kolektyvinėse sutartyse numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą.

50. Todėl nagrinėjamu atveju iš principo nereikia nagrinėti klausimo, ar kolektyvinėse sutartyse numatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba neprieštarauja direktyvos 6 straipsnio 1 daliai ir tuomet, kai nacionalinės teisės aktuose toks specialus įgaliojimas nebuvo numatytas.

22 — Sprendimas *Palacios de la Villa* (nurodytas 5 išnašoje, 57 punktas), Sprendimas *Age Concern England* (nurodytas 6 išnašoje, 45 punktas) ir Sprendimas *Petersen* (nurodytas 7 išnašoje, 40 punktas).

b) Papildomos nuorodos dėl socialinių partnerių vykdomo direktyvos įgyvendinimo

i) Dėl direktyvos įgyvendinimo, kurį socialiniai partneriai vykdo direktyvos 18 straipsnio pagrindu

51. Vadinasi, tik papildomai reikia nurodyti, kad pagal direktyvos 18 straipsnio 1 dalį direktyvą gali įgyvendinti ir socialiniai partneriai.

52. Pirma aiški tokio įgyvendinimo sąlyga – bendras socialinių partnerių prašymas. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar šiuo atveju buvo toks prašymas.

53. Antra aiški sąlyga – valstybės narės privalo imtis visų būtinų priemonių, leidžiančių joms visuomet garantuoti, kad bus pasiekti šioje direktyvoje nustatyti rezultatai. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar nuostata, kaip antai AGG 10 straipsnio pirmas ir antras sakiniai[23], tai pakankamai užtikrina.

54. Trečia, iš dalies abejojama, ar socialiniai partneriai gali įgyvendinti ir direktyvos 6 straipsnio 1 dalį. Tai grindžiama nuoroda į teisėtų tikslų, kaip bendrojo intereso tikslų, kokybę. Bendrojo intereso tikslų nustatymas yra politinio pobūdžio, todėl juos nustatyti turi valstybės narės[24].

55. Bent jau nagrinėjamu atveju, mano manymu, tokia abejonė nepagrįsta. Pirmiausia reikia nurodyti, kad iš direktyvos 18 straipsnio 1 dalies teksto nematyti, jog galimybė, kad direktyvą įgyvendina socialiniai partneriai, būtų apribota konkrečiomis direktyvos nuostatomis. Vadinasi, nėra aiškiai nurodyta, kad socialiniai partneriai negali įgyventi direktyvos 6 straipsnio 1 dalies. Nesvarbu, ar ši abejonė dėl tokio direktyvos 6 straipsnio 1 dalies įgyvendinimo išimtinai sudarant kolektyvines sutartis yra pagrįsta; mano manymu, nagrinėjamu atveju ji nėra lemiama. Būtina atskirti patį teisėto tikslo nustatymą nuo pavedimo vykdyti nacionalinio įstatymo leidėjo jau nustatytą teisėtą tikslą. Tiek, kiek įstatymų leidėjas jau numatė teisėtą tikslą ir jo įgyvendinimo priemones, mano manymu,

23 — Čia nenorėčiau per daug gilintis į šį klausimą, tačiau nurodau šios išvados 101–107 punktus.

24 — Žr. H. Wiedemann, G. Thüsing „Der Schutz älterer Arbeitnehmer und die Umsetzung der Richtlinie 2000/78/EG“, *Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht*, 2002, p. 1234 ir paskesni, 1238; C. Bros (leid.), W. Däubler ir M. Bertzbach *Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz*, Nomos, 2007, 10 straipsnis, 6 punktas.

negalima atmesti galimybės, kad socialiniai partneriai gali juo remtis[25].

narės. Direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje esančiose sąlygose nurodyta, kad toks numatytas skirtingas požiūris turi būti objektyviai pateisinamas. Tačiau vien paprastas sąlygų, numatančių, kada galima pateisinti skirtingą požiūrį, perkėlimas dar nereiškia, kad jas nustatė valstybė narė. Tokiu atveju, bent jau nesant bendro socialinių partnerių prašymo, negalima ir nuoroda, kad jas nustato socialiniai partneriai, savo nuožiūra sudarydami kolektyvines sutartis. Būtent toks prašymas direktyvos 18 straipsnyje aiškiai įvardytas kaip sąlyga, kada leidžiama pavesti direktyvos įgyvendinimą socialiniams partneriams.

ii) Kolektyvinė sutartis, kuri grindžiama vien „plika“ bendrąja nuostata

56. Tačiau kadangi socialiniai partneriai nepateikė bendro prašymo direktyvos 18 straipsnio prasme, mano manymu, tai prieštarauja direktyvos 6 straipsniui, nes valstybės narės įstatymų leidėjas tik perkelia direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos sąlygas į bendrąją išlygą ir nurodo, kad ją įgyvendina socialiniai partneriai remdamiesi vien tokia „plika“ bendrąja nuostata. Todėl valstybė narė nepakankamai perkėlė 6 straipsnio 1 dalį. Direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje reikalaujama, kad valstybės narės numatytų, kada skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija. Pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą nustatyti, kada skirtingas požiūris nėra diskriminacija, pirmiausia turi valstybės

3. Išvada

57. Taigi reikia pripažinti, kad kolektyvinėje sutartyje nustatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba neprieštarauja Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 daliai pirmiausia tuo atveju, kai valstybės narės teisės nuostata, atitinkanti direktyvos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus, socialiniams partneriams numato tokį specialų įgaliojimą. Valstybės narės teisės nuostata gali atitikti direktyvos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus taip pat tuomet, kai joje nėra aiškiai numatytas pateisinimas, kada įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos nustatymas nelaikomas

25 — Tačiau šiuo, kaip ir nagrinėjamu, atveju reikėtų remtis prielaida dėl specialios valstybės narės teisės buvimo. Tada kiltų klausimas, ar valstybė narė jau yra įgyvendinusi direktyvos 6 straipsnio 1 dalį. Šiuo klausimu žr. nagrinėjamos išvados 109 ir kitus punktus.

diskriminacija dėl amžiaus. Jei pateisinimas nėra aiškiai nurodytas, svarbu, ar iš konkrečios nuostatos bendro konteksto aiškėjantys kiti motyvai leidžia daryti išvadą apie šios nuostatos tikslą ir ar jie pakankamai konkretūs, kad būtų galima objektyviai patikrinti pateisinimą.

58. Kolektyvinėje sutartyje numatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba neprieštarauja direktyvai taip pat tuomet, kai įvykdytos direktyvos įgyvendinimo pavedimo socialiniams partneriams sąlygos, numatytos direktyvos 18 straipsnio 1 dalyje, pirmiausia – dėl bendro socialinių partnerių prašymo buvimo.

kai atitinkami socialiniai partneriai šios teisės normos pagrindu numato įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą kolektyvinėje sutartyje ir kai vėliau ši kolektyvinėje sutartyje nustatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba pripažįstama visuotinai privaloma, yra suderinama su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi. Atsižvelgdamas į tai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad Vokietijos Federacinėje Respublikoje nuostata dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos jau senokai taikoma beveik visų darbuotojų darbo santykiams ir būtent neatsižvelgiant į tai, kokia yra ekonominė, socialinė ir demografinė situacija bei konkreti padėtis darbo rinkoje.

VIII — Dėl kitų prejudicinių klausimų

59. Kitais prejudiciniais klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar nacionalinės teisės norma, leidžianti valstybei, kolektyvinės ar individualios darbo sutarties šalims susitarti dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos,

60. Logiška būtų manyti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į minėtas nuorodas, AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktą ir (arba) SGB VI knygos 41 straipsnį identifikuos kaip specifines įstatymų nuostatas, leidžiančias susitarti dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos. Atsižvelgiant į tai reikia pripažinti, kad nacionalinė nuostata, kurią prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo antrajame klausime apibūdino abstrakčiai, yra labai panaši į šias nuostatas. Todėl siekdama naudingai atsakyti į kitus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimus toliau remsiuosi prielaida, kad čia kalbama apie nacionalinę nuostatą, kokia yra AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktas ir (arba) SGB VI knygos 41 straipsnis.

A — *Dėl priimtinumo*

61. Airijos vyriausybės nuomone, šie prejudiciniai klausimai yra nepriimtini. Pirma, jie susiję ne su išaiškinimu, o tik su direktyvos taikymu. Antra, Teisingumo Teismo kompetencija dėl direktyvos 6 straipsnio išaiškinimo yra ribota.

62. Šiuos prieštaravimus reikia atmesti.

B — *Dėl kitų klausimų dalyko*

63. Nors Teisingumo Teismui ir valstybių narių teismams bendradarbiaujant pagal EB 234 straipsnį kompetenciją taikyti Bendrijos teisės aktus turi vien valstybės narės teismas, Teisingumo Teismo kompetencija yra atsakyti į klausimus, kurie valstybės narės teismui kyla taikant ir aiškinant direktyvos 6 straipsnį.

64. Be to, nors tiesa, kad valstybės narės, įgyvendindamos direktyvos 6 straipsnio 1 dalį, turi didelę diskreciją[26], vis dėlto šiai valstybių narių diskrecijai yra nustatytos ribos, kurios gali būti viršytos taikant akivaizdžiai neproporcingas priemones[27]. Todėl Teisingumo Teismas turi kompetenciją atsakyti į tokius prejudicinius klausimus, kuriais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar direktyvos 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad esant tam tikroms aplinkybėms gali būti daroma išvada apie valstybių narių turimos didelės diskrecijos ribų peržengimą, vadinasi, išvada dėl šios nuostatos pažeidimo. Tokie klausimai yra būtent susiję su direktyvos 6 straipsnio 1 dalies išaiškinimu.

65. Tokiu atveju, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, būtų galima vien patikrinti, ar visuotinai privaloma pripažinta kolektyvinės sutarties nuostata, kaip antai RTV

26 — Sprendimas *Palacios de la Villa* (nurodytas 5 išnašoje, 68 punktas) ir Sprendimas *Age Concern England* (nurodytas 6 išnašoje, 51 punktas).

27 — Žr. 2010 m. sausio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimą *Kücükdeveci* (C-555/07, Rink. p. I-365, 37–43 punktai). Nors šiame sprendime Teisingumo Teismas rėmėsi bendruoju diskriminacijos dėl amžiaus draudimo principu, atrodo, Teismas mano, kad šis pirminės teisės principas gali būti taip sukonkretintas antrinės teisės akte – Direktyvoje 2000/78, kad jis gali būti taikomas taip pat tada, kai pati direktyva santykiams tarp privačių asmenų netaikoma. Atrodo, kad tokiais atvejais Teisingumo Teismas, tikrindamas bendrąjį principą, taiko reikalavimus, kurie atitinka Direktyvos 2000/78 reikalavimus, todėl remiantis tuo galima daryti išvadas taip pat dėl direktyvos aiškinimo. Ar patikima tokia teisinė konstrukcija, kai bendrasis teisės principas ir (arba) pagrindinė teisė antrinės teisės aktu yra sukonkretinama taip, kad jis galiausiai gali būti taikomas ir santykiams tarp privačių asmenų, kai pats antrinės teisės aktas nėra taikomas, manau, dar reikėtų daug diskutuoti. Nagrinėjamu atveju tokios diskusijos neprireiks, nes bendrojo teisės principo taikymas čia galiausiai nėra svarbus.

19 straipsnio 8 punktas, yra suderinama su direktyvos 6 straipsniu. Juk galiausiai šia kolektyvinės sutarties nuostata ir yra grindžiamas skirtingas požiūris dėl amžiaus.

67. Manau, pirmenybę reikėtų teikti šiam požiūriui. Dvipakopis tikrinimas leistų aiškiai atskirti, pirma, įstatymų suderinamumą su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi ir, antra, konkrečioje kolektyvinėje sutartyje numatytos įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos suderinamumą su šia nuostata[28]. Mano manymu, toks atskyrimas būtų teisingas ir dėl teisinio saugumo pagrindų, nes įstatymų nesuderinamumas turėtų poveikį ne tik konkrečiam atvejui, bet ir visoms Vokietijos kolektyvinėse sutartyse esančioms nuostatoms dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos.

C — Dėl socialiniams partneriams įstatymais suteikto įgaliojimo kolektyvinėse sutartyse nustatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą

66. Tačiau tuomet liktų neatsižvelgta į tai, kad nagrinėjamu atveju buvo dvi skirtingos priemonės. Teisės norma, kokia yra AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktas ir (arba) SGB VI knygos 41 straipsnis, įstatymų lygmeniu suteikia socialiniams partneriams įgaliojimą kolektyvinėse sutartyse numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą. Net jei šiuo lygmeniu dar nėra tiesioginės diskriminacijos dėl amžiaus, iš tokios nuostatos jau aiškėja tam tikri nacionalinio įstatymų leidėjo reikalavimai ir vizija, kokių tikslų siekiama numatant ir taikant įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą. Todėl jau galima patikrinti, ar pats įgaliojimo suteikimas įstatymų lygmeniu yra suderinamas su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi, nors toks tikrinimas ir bus gana abstraktus. Kadangi konkretus skirtingas požiūris dėl amžiaus galiausiai atsiranda tik iš nuostatos dėl įprasto pensinio amžiaus, kokia yra RTV 19 straipsnio 8 punktas, reikia taip pat patikrinti, ar ji neprieštarauja direktyvos 6 straipsniui.

68. Kaip jau buvo išdėstyta, tikrinant nuostatos, kaip antai AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punkto, suderinamumą su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi peržiūrima ne konkreti

28 — F. Bayreuther „Altersgrenzen nach der Palacios-Entscheidung des EuGH“, *Der Betrieb*, 2007, p. 2425 ir paskesni, p. 2426, be to, teisingai nurodo, kad toks požiūris leidžia atlikti aiškesnį tikrinimą. Taip pat E. Koch „Neujustierung des Verhältnisses zwischen EuGH und nationalen Arbeitsgerichten – oder ein Ausrutscher?“, *Recht der Arbeit*, 2008, p. 238 ir kt., p. 240, kritikuoja kolektyvinės sutarties ir įstatymų lygmeniu priimtos priemonės tikslų maišymą.

įprasto pensinio amžiaus pradžios riba, o tikrinamas socialiniams partneriams įstatymais suteiktas įgaliojimas susitarti dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos.

69. Čia reikia nurodyti, kad antrojo prejudicinio klausimo formuluotė yra labai plati ir apima situacijas, kurios akivaizdžiai nėra svarbios sprendimui nagrinėjamoje byloje priimti. Antrasis klausimas būtent apima ne tik klausimus, svarbius sprendimui šioje byloje priimti, t. y. ar įgaliojimo nustatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą perdavimas socialiniams partneriams ir (arba) valstybei[29] yra suderinamas su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi, bet ir klausimą, ar yra teisėta šį įgaliojimą perduoti konkrečios darbo sutarties šalims. Kadangi šis klausimas nėra svarbus sprendimui priimti, jis nebus nagrinėjamas.

priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti tikslą, kurio įstatymų leidėjas siekė suteikdamas tokį įgaliojimą (1). Paskui reikia patikrinti, ar nustatytas tikslas atitinka direktyvos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus, taigi, ar tikslas yra teisėtas ir pakankamai konkretus (2). Toliau reikia tikrinti, ar įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymas yra tinkama ir būtina priemonė šiam nustatytam tikslui (arba tikslams) pasiekti. Įgaliojimo suteikimą įstatymų lygmeniu galima patikrinti tik abstrakčiai (3). Galiausiai kyla klausimas, ar tokio įgaliojimo perdavimas socialiniams partneriams, koks numatytas AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punkte, yra suderinamas su direktyvos 6 straipsniu (4).

1. Dėl tikslų nustatymo

70. Įstatymo, suteikiančio socialiniams partneriams įgaliojimą kolektyvinėse sutartyse numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, suderinamumo su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi tikrinimą, mano manymu, reikia atlikti tokiais etapais: iš pradžių prašymą

71. Ieškovė nurodo, kad AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punkto tikslai nėra aiškiai išvardyti. Kaip jau buvo išdėstyta, dėl to nebūtina iš karto atmesti pateisinimo galimybės, nes tikslas gali paaiškėti iš bendro atitinkamos priemonės konteksto[30].

29 — Klausimas dėl įgaliojimo perdavimo valstybei galėtų būti susijęs su visuotino privalomumo pripažinimu.

30 — Žr. šios išvados 47 ir kt. punktus.

72. Nutartyje dėl prejudicinių klausimų pateikimo yra nuoroda į 2008 m. birželio 18 d. BAG sprendimą. Remiantis šiuo sprendimu, Vokietijos įstatymų leidėjas manė esant reikalinga vėl numatyti galimybę kolektyvinėse sutartyse nustatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, kad toliau dirbantys pensinio amžiaus sulaukę darbuotojai neatimtų darbo vietų iš jaunų darbuotojų ir galbūt dėl naujai į darbą priimamų darbuotojų darbo rinkoje sumažėtų įtampa[31]. Aiškindamas šiuos tikslus BAG rėmėsi įstatymo, kuriuo vėl leidžiama kolektyvinėse sutartyse numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, pagrindimu[32].

2. Dėl tikslams keliamų reikalavimų

a) Teisėtumas

74. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar nustatyti tikslai yra teisėti direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos prasme. Tikslai, kuriuos nustatė BAG, – tai užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslai. Kaip jau ne kartą yra konstatavęs Teisingumo Teismas, remiantis direktyvos 6 straipsnio 1 dalies 1 pastraipa negali kilti didelių abejonių dėl šių tikslų teisėtumo[33].

b) Pakankamas konkretumas

73. Juk nustatyti teisės nuostatos, kokia yra AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktas (arba prireikus SGB VI knygos 41 straipsnis), tikslus galiausiai turi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Tačiau, kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tik nurodė tikslus, kuriuos jau nustatė BAG, toliau į juos ir bus atsižvelgiama.

75. Toliau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar šie tikslai yra pakankamai konkretūs, kad būtų galima veiksmingai išsiaiškinti, ar jie objektyviai pateisina tą skirtingą požiūrį dėl amžiaus, kuris taikomas šiems tikslams įgyvendinti. Tokią išvadą reikia daryti ir kalbant apie BAG

31 — Nutarties dėl prejudicinių klausimų pateikimo p. 21 ir 22.

32 — Ten pat.

33 — Sprendimas *Palacios de la Villa* (nurodytas 5 išnašoje, 64 ir kt. punktai) ir Sprendimas *Petersen* (nurodytas 7 išnašoje, 68 punktas).

nustatytus tikslus. Kitaip, negu mano ieškovė, būtent šių tikslų pakankamam konkretumui *per se* neprieštarauja tai, kad jie aiškėja iš motyvų, kurie matyti iš bendro atitinkamos priemonės konteksto.

c) Laiko aspektas

76. Galiausiai, priekaištaujant dėl nustatytų tikslų nesuderinamumo, negalima remtis ir tuo, kad Vokietijos įstatymų leidėjas juos numatė 1994 m., taigi gerokai prieš įsigaliojant Direktyvai 2000/78 ir prieš pasibaigiant jos perkėlimo terminui. Kadangi direktyvos yra privalomos tik tikslų, kurių įgyvendinimo siekiama, atžvilgiu, svarbu tai, ar šie tikslai yra teisėti direktyvos 6 straipsnio 1 dalies prasme, bet ne tai, kada šie tikslai buvo numatyti.

3. Dėl objektyvaus pateisinimo

77. Kadangi įstatymų lygmeniu tikrinamas tik socialiniams partneriams suteikto įgaliojimo kolektyvinėse sutartyse numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą suderinamumas su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi, šiuo lygmeniu nėra galimybės išsamiai patikrinti, ar galima pateisinti konkrečios įprasto pensinio amžiaus ribos nustatymą. Tačiau jau iš įstatymo nuostatos, kokia yra AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktas ir (arba) SGB VI knygos 41 straipsnis, matyti, kad, Vokietijos įstatymų leidėjo nuomone, kolektyvinėje sutartyje numatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba ir jos taikymas iš principo yra tinkama priemonė užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslams įgyvendinti. Tokio jau įstatymų lygmeniu pateikto vertinimo suderinamumą su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi galima patikrinti.

a) Proceso šalių argumentai

78. Ieškovė tvirtina, kad įprasto pensinio amžiaus ribos nustatymas nepatenka nė į vieną iš direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje išvardytų situacijų kategorijų. Iš direktyvos priėmimo istorijos taip pat matyti, kad įprasto pensinio amžiaus pradžios riba nėra suderinama su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi. Toliau ieškovė teigia, kad tikrinant proporcingumą pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalį keliami aukšti skirtingo požiūrio dėl amžiaus pateisinimo reikalavimai. Galiausiai ji nurodo, kad nustatant įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą nesukuriamos naujos darbo vietos, o tik perskirstomos esamos darbo vietos pagyvenusio amžiaus darbuotojų nenaudai.

79. Kitos proceso šalys nurodo valstybių narių turimą didelę diskreciją. Vis dėlto, Komisijos nuomone, Vokietijos įstatymų leidėjo veiksmuose trūksta nuoseklumo, nes jis, viena vertus, numato įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, tačiau, kita vertus, didina pensinį amžių. Vokietijos vyriausybė nurodo, kad laipsniškai didinamu pensiniu amžiumi ir leidimu numatyti įprasto tokio amžiaus ribą siekiama skirtingų politinių tikslų.

b) Vertinimas

i) Dėl Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje pateiktų reguliavimo pavyzdžių reikšmės

80. Pirmiausia reikia nurodyti, kad Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies negalima aiškinti taip, kad galima pateisinti tik tokį skirtingą požiūrį dėl amžiaus, kuris patenka į direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje esančias situacijų kategorijas. Iš direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje esančios formuluotės „be kitų dalykų“ matyti, kad ten nurodytos situacijų kategorijos nėra baigtinės. Todėl tai nepašalina galimybės pateisinti ir tokį skirtingą požiūrį, kuris nepatenka į šias situacijų kategorijas, – priešingai, jį reikia vertinti pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje nurodytas sąlygas[34].

81. Tokiomis aplinkybėmis neįtikina ir ieškovės nuoroda, kad pirmajame Komisijos direktyvos pasiūlyme dar buvo įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą apimantis reguliavimo pavyzdys, tačiau antrame projekte jo nebeliko. Kaip aiškėja iš direktyvos priėmimo istorijos, šis reguliavimo pavyzdys buvo pašalintas Parlamento iniciatyva. Taip siekta išvengti klaidingo įspūdžio, kad vien atitinkamo reguliavimo pavyzdžio įtraukimas reiškia, jog šis reguliavimo pavyzdys jau išlaikė objektyvaus pateisinimo patikrinimą.[35] Parlamento manymu, taip elgtis laikotarpiu, kai amžiaus reikšmė labai kinta, nėra tinkama[36].

82. Tačiau toks išbraukimas neleidžia manyti, kad į minėtus reguliavimo pavyzdžius nepatenkančios situacijų kategorijos negali būti objektyviai pateisintos. Tam prieštarauja ne tik aiškus direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antros pastraipos tekstas, bet ir jos priėmimo istorija. Parlamento piliečių laisvių ir teisių apsaugos, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto nuomonėje buvo svarstyta galimybė objektyvaus pateisinimo tikrinimą, koks

34 — Sprendimas *Age Concern England* (nurodytas 6 išnašoje, 43 punktas).

35 — Žr. Parlamento teisės akto pasiūlymą, esantį ataskaitos dėl 2000 m. rugsėjo 21 d. Tarybos direktyvos, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, p. 26 (A5-0264/2000).

36 — Ten pat.

galiausiai numatytas direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje, pakeisti bendrai pripažintu tiesioginės diskriminacijos dėl amžiaus draudimo išimčių pagrindų sąrašu. Šios nuomonės autorė iš principo pritarė tokiam požiūriui, tačiau jo nesilaikė, nes nebuvo tikra dėl to, ar yra pakankamas visuomenės sutarimas dėl amžiaus ribos nepriimtinumo[37].

Todėl iš pradžių nagrinėsiu nacionalinio įstatymų leidėjo motyvus. Paskui nurodysiu tikrinimo kriterijų, taikytiną pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą. Galiausiai patikrinsiu, ar taikant šį tikrinimo kriterijų nacionalinio įstatymų leidėjo pagrindimas atitinka objektyvaus pateisinimo kriterijus.

83. Taigi vien iš aplinkybės, kad įprasto pensinio amžiaus pradžios riba nėra nurodyta direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, negalima daryti išvados, kad ji prieštarauja direktyvos 6 straipsnio 1 daliai. Svarbu tai, ar ji suderinama su direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje nurodytomis sąlygomis.

— Dėl įstatymų leidėjo motyvų

85. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo nutartyje dėl prejudicinių klausimų pateikimo nurodė 2008 m. birželio 18 d. BAG sprendimo motyvus. Juose nurodyta, kad darbo santykių nutraukimas sulaukus pensinio amžiaus suteikia galimybę įsidarbinti jauniems darbuotojams. Tai mažina ir įtampą darbo rinkoje, nes dirbti ne visą darbo dieną siūlomas ribotas darbo vietų skaičius. Pensinio amžiaus pradžios riba, kurią pasiekus darbo santykiai baigiasi ir kuri suteikia teisę į senatvės pensijos išmokas, padeda teisingai paskirstyti darbo vietas. Dėl pensinio amžiaus nutrūkus ilgamečiams darbo santykiams paprastai atsiranda užimtumo galimybės kitiems darbuotojams, kurių darbo laikas buvo trumpesnis arba kuriems grėsė nedarbas, arba kurie ieškojo darbo. Taip šie darbuotojai gali susikurti savo pačių teises į pensiją ir, mokėdami privalomojo pensijos draudimo sistemos įmokas, kartu užtikrinti darbuotojų, kuriems suėjo pensinis amžius, pensijų finansavimą, nes šie darbuotojai savo senatvės pensiją gauna iš privalomojo pensijos draudimo sistemos. Naujai į darbo

ii) Dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos suderinamumo su Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirma pastraipa.

84. Pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą valstybės narės, numatančios skirtingą požiūrį dėl amžiaus, turi jį pateisinti.

37 — Žr. Piliečių laisvių ir teisių apsaugos, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto nuomonę, ten pat, p. 56.

rinką ateinanti karta iš viso gauna galimybę iš karto po mokslų, kurių metu įgytos žinios nuvertėtų dėl ilgai trunkančio nedarbo, įgyti praktinių profesinių žinių tik todėl, kad vyksta nuolatinis darbuotojų, sulaukusių pensinio amžiaus, darbo santykių nutraukimas. Be to, įprastu pensiniu amžiumi grindžiama amžiaus riba mažina įtampą nacionalinėje darbo rinkoje. Sulaukęs pensinio amžiaus ir todėl įmonę paliekantis darbuotojas paprastai neieško kitos darbo vietos darbo rinkoje, nes senatvės pensija jam suteikia socialinę apsaugą. Tokiomis aplinkybėmis laisvas darbo vietas, kurios atsiranda pasitraukus iš darbo rinkos pensinio amžiaus darbuotojams, gali užimti kiti darbuotojai. Net ir tuomet, kai neįdarbinami kiti darbo ieškantys asmenys, o darbo vietą užima įmonėje jau dirbantis darbuotojas, įtampa darbo rinkoje sumažėja tiek, kiek darbo santykių nutraukimas dėl amžiaus padeda šiam darbuotojui išvengti nedarbo[38].

— Dėl ribotos tikrinimo aprėpties

86. Pagal dabar galiojančią Bendrijos teisę, taikytiną nagrinėjamos bylos aplinkybėms, valstybės narės ir socialiniai partneriai užimtumo ir socialinės politikos srityje turi didelę diskreciją ne tik pasirinkdamos konkretų socialinės ir užimtumo politikos tikslą, bet ir nustatydamos priemones, tinkamas šiam tikslui įgyvendinti[39]. Todėl Teisingumo Teismas, pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipą tikrindamas, ar skirtingas požiūris dėl amžiaus yra tinkama ir būtina priemonė teisėtam tikslui įgyvendinti, taiko tik labai ribotus tikrinimo kriterijus.

— Dėl motyvų tikrinimo

87. Sprendimuose *Palacios de la Villa*[40] ir *Petersen*[41] Teisingumo Teismas pripažino, jog valstybės narės institucijos prezumpcija, kad amžiaus ribos taikymas, lemiantis vyriausių praktikuojančių specialistų pasitraukimą iš darbo rinkos, gali sudaryti palankesnes sąlygas įsidarbinti jaunesniems specialistams, nėra neprotinga. Toks požiūris, kad įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymas nebūtinai turi būti vertinamas kaip neleistina

38 — Žr. nutarties dėl prejudicinių klausimų pateikimo p. 19–22.

39 — Sprendimas *Palacios de la Villa* (nurodytas 5 išnašoje, 68 punktas) ir Sprendimas *Age Concern England* (nurodytas 6 išnašoje, 51 punktas).

40 — Sprendimas *Palacios de la Villa* (nurodytas 5 išnašoje, 72 punktas).

41 — Sprendimas *Petersen* (nurodytas 7 išnašoje, 70 punktas).

priemonė siekiant užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslų, yra kritikuojamas doktrinoje.

88. Iš pradžių priekaištaujama dėl išvados, kad amžiaus ribos nustatymas padeda įsidarbinti jauniems darbuotojams, nes ji grindžiama anksčiau atliktais ekonomikos tyrimais. Dabartiniai tyrimai daugiausia rodo, kad užimtumo didinimas, įskaitant ir pagyvenusio amžiaus darbuotojų, turi teigiamą įtaką ekonomikos augimui, vadinasi, daro teigiamą poveikį ir jaunesnių darbuotojų užimtumui[42].

89. Teisine prasme tokiam prieštaravimui negalima pritarti. Pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos koncepciją pačios valstybės narės turi nustatyti, kada skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija. Tačiau valstybės narės užimtumo ir socialinės politikos srityje turi didelę diskreciją. Todėl Teisingumo Teismas, vertindamas tokius labai sudėtingus klausimus, negali užimti nacionalinio įstatymų leidėjo vietos. Valstybė narė turi didelę diskreciją ne tik nuspręsdama, kokio konkretaus tikslo ji siekia ir kokias priemones panaudos šiam tikslui pasiekti. Faktiškai ši diskrecija apima taip pat ir prognozių sritį, o prognozuojant – ir pasirinkimą, kokiais ekonomikos tyrimais nacionalinis įstatymų leidėjas remsis darydamas savo išvadas. Tokiomis aplinkybėmis, atsižvelgiant į valstybių narių turimą didelę vertinimo diskreciją ir Teisingumo Teismo vaidmenį, negalima abejoti tokiomis ekonominėmis valstybės narės įstatymų leidėjo prielaidomis, nurodant naujesnius ekonomikos tyrimus.

90. Ši Teisingumo Teismo išvada taip pat kritikuojama nurodant, kad direktyvos 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad jai yra suteiktas savarankiškas Bendrijos teisės turinys. Atsižvelgiant į Europos užimtumo strategiją matyti, kad įprasto pensinio amžiaus pradžios riba yra su ja nesuderinama[43].

91. Šis prieštaravimas taip pat neįtikina. Toks atsižvelgimas į Užimtumo gaires negali nulemti, kad direktyvos aiškinimo lygmeniu įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos

42 — S. Bredt (nurodyta 3 išnašoje, p. 195 ir paskesni, su kitais įrodymais); F. Temming (nurodyta 3 išnašoje, p. 385); H. Tissandier „L'actualité de la jurisprudence communautaire et internationale", *Revue de jurisprudence sociale*, 2008, p. 97 ir paskesni, p. 99; C. O'Cinneide (nurodyta 3 išnašoje, p. 47).

43 — Šiuo klausimu žr. E. Koch (nurodyta 28 išnašoje, p. 240), S. Bredt (nurodyta 3 išnašoje, p. 197 ir paskesni).

taikymas būtų pripažintas neleistinu ar kad iš šių gairių aiškėtų valstybių narių turimos didelės diskrecijos teisinis apribojimas.

92. Dėl direktyvos 6 straipsnio 1 dalies aiškinimo reikia pripažinti, kad direktyvos 7 konstatuojamoje dalyje nurodomas EB sutarties užimtumo skyrius, o 8 konstatuojamoje dalyje – tai, kad 1999 m. gruodžio 10–11 d. Helsinkio Europos Vadovų Tarybos patvirtintose 2000 m. Užimtumo gairėse pabrėžiamas poreikis ypač atkreipti dėmesį į paramą pagyvenusio amžiaus darbuotojams, kad jie taptų aktyvesne darbo jėga. Toliau 25 konstatuojamoje dalyje pabrėžiama, kad diskriminavimo dėl amžiaus draudimas yra svarbiausia Užimtumo gairėse išdėstytų tikslų įgyvendinimo ir darbo jėgos įvairovės skatinimo priemonė.

93. Tačiau tuo remiantis negalima daryti išvados, kad įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, numatytos direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje, taikymas turi būti vertinamas kaip neleistina priemonė užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslams įgyvendinti. Juk iš jau išdėstytos direktyvos priėmimo istorijos[44] matyti, kad Bendrijos teisės aktų leidėjas sąmoningai nusprendė direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nenumatyti baigtinio pripažintų skirtingo požiūrio dėl amžiaus išimties pagrindų sąrašo. Atvirkščiai, direktyvos 6 straipsnio 1 dalis akivaizdžiai grindžiama požiūriu, kad iš principo valstybių narių kompetencija yra nustatyti, kada skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, tačiau su išlyga, kad jį galima objektyviai pateisinti. Kad toks požiūris prieštarauja „savarankiškam Bendrijos teisės turiniui“, aiškiai matyti iš 25 konstatuojamosios dalies, kurioje nurodyta, kad tam tikromis aplinkybėmis galima pateisinti skirtingą požiūrį dėl amžiaus, todėl reikia priimti specialias nuostatas, kurios galėtų būti skirtingos, atsižvelgiant į valstybėse narėse susiklosčiusią padėtį.

94. Taigi direktyvos priėmimo istorija ir jos konstatuojamosios dalys prieštarauja tokiam požiūriui, kad direktyvos 6 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, jog šioje nuostatoje jau pateikiamas savarankiškas turinys, nustatantis, ar leistina konkreti priemonė, ar ne. Todėl išvadą dėl tam tikros priemonės neleistinumo galima daryti tik patikrinus, ar galima ją objektyviai pateisinti, o pagal direktyvos 6 straipsnio 1dalies pirmą pastraipą tikrinama atsižvelgiant į valstybių narių turimą didelę diskreciją.

44 — Žr. šios išvados 83 punktą.

95. Galiausiai neįtikina ir teiginys, kad bylai svarbiu laiko momentu didelė Vokietijos Federacinės Respublikos diskrecija buvo apribota EB 128 straipsnio pagrindu priimtų užimtumo politikos gairių. Nors gairės yra politinio susitarimo rezultatas, tačiau tiek, kiek šiam politiniam susitarimui nebuvo suteiktas teisės akto pavidalas ir privalomas poveikis, jis negali apriboti valstybių narių turimos diskrecijos[45].

c) Išvada

96. Todėl, mano nuomone, Teisingumo Teismas teisingai pripažino, jog, atsižvelgiant į valstybių narių turimą didelę diskreciją, negalima laikyti neprotinga nacionalinės institucijos prezumpcijos, kad amžiaus ribos taikymas gali sudaryti palankesnes sąlygas įsidarbinti jaunesniems specialistams.

45 — S. Krebber, C. Callies (leid.), M. Ruffert *EUV/EGV*, 3-iasis leidimas, 2007, EB 128 straipsnis, 6 punktas, teisingai nurodo, kad pagal EB 128 straipsnį Užimtumo gairių poveikis yra politinis, bet neturi privalomos teisinės galios, nes valstybės narės privalo vien į jas atsižvelgti. Iš to neatsiranda jokia teisinė pareiga, nes už nepakankamą atsižvelgimą pagal EB 128 straipsnį kaip sankcija numatyta tik tai, kad Bendrija gali teikti rekomendacijas. Būtų nelogiška, jei už pareigos nevykdymą kaip sankcija būtų numatyta neprivalomo pobūdžio rekomendacija.

4. Įgaliojimo perdavimas socialiniams partneriams

97. Galiausiai reikia patikrinti, ar įgaliojimo kolektyvinėse sutartyse numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą perdavimas socialiniams partneriams yra suderinamas su direktyva.

98. Kaip jau buvo išdėstyta[46], toks įgaliojimo perdavimas pagal direktyvos 18 straipsnio 1 dalį yra galimas. Tam būtina sąlyga, be kita ko, – bendras socialinių partnerių prašymas. Ar nagrinėjamu atveju buvo pateiktas toks prašymas, nėra žinoma.

99. Todėl toliau nagrinėsiu, ar įgaliojimo perdavimas, koks numatytas AGG 10 straipsnio pirmame, antrame sakiniuose ir trečio sakinio 5 punkte, gali neprieštarauti direktyvai ir nesant atitinkamo socialinių partnerių prašymo. Pirma sąlyga – valstybė narė net ir esant tokiam reguliavimui galiausiai turi užtikrinti sąlygų, numatytų direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje, laikymąsi (a). Antra, kyla klausimas, ar galima manyti, kad valstybės narės įstatymų leidėjas priimdamas nuostatą, kokia yra AGG 10 straipsnio pirmas ir antras sakiniai bei trečio sakinio 5 dalis, jau įgyvendina direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą, todėl bendras socialinių partnerių prašymas, kaip antai numatytas

46 — Žr. šios išvados 51–55 punktus.

direktyvos 18 straipsnio 1 dalyje dėl socialinių partnerių vykdomo įgyvendinimo, nebėra būtinas (b).

a) Dėl Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatytų sąlygų įvykdymo užtikrinimo

100. Remiantis nusistovėjusia teismo praktika, valstybės narės galiausiai privalo užtikrinti direktyvos tikslų įgyvendinimą taip pat tuomet, kai jos į direktyvos įgyvendinimo procesą įtraukia ir socialinius partnerius[47].

101. Vertinant tokios nuostatos suderinamumą su direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirma pastraipa, iš pradžių reikia atsižvelgti į tai, kad Vokietijos įstatymų leidėjas, suteikdamas socialiniams partneriams tokią teisę, siekia teisėtų tikslų direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos prasme ir numato priemonę, būtent įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymą, kurios taikymas įgyvendinant šiuos teisėtus tikslus negali būti vertinamas kaip neprotingas. Vadinasi, socialiniams partneriams pagal AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktą suteiktas įgaliojimas apribojamas iki leidimo nuspręsti, ar jie toje ūkio srityje, už kurią yra atsakingi, sudarys sutartį dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos ir kaip jie tai padarys nepažeisdami įstatymų.

102. Kad toks riboto įgaliojimo perdavimas neprieštarauja direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmai pastraipai, rodo tai, kad socialiniams partneriams leidžiama tikrai lanksčiai naudoti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos instrumentą, nes jie, turėdami tam tikros ūkio srities žinių, gali tinkamai atsižvelgti į nagrinėjamoms darbo vietoms būdingas ypatybes[48]. Vadinasi, tokia praktika suteikia galimybę įgyvendinti taip pat Bendrijos lygiu pripažintą pagrindinę teisę į kolektyvinių darbo santykių subjektų autonomiją[49].

103. Vis dėlto tokia nuostata, kaip antai AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktas,

47 — Teisingumo Teismo sprendimai: 1986 m. liepos 8 d. Sprendimas *Komisija prieš Italiją* (235/84, Rink. p. 2291, 22 punktas), 1999 m. liepos 8 d. Sprendimas *Fernández de Bobadilla* (C-234/97, Rink. p. I-4773, 19 punktas) ir 2008 m. gruodžio 18 d. Sprendimas *Ruben Andersen* (C-306/07, Rink. p. I-10279, 26 punktas).

48 — Žr. Sprendimą *Palacios de la Villa* (nurodytas 5 išnašoje, 70 ir 74 punktai).

49 — Dėl pagrindinės teisės į kolektyvinių darbo santykių subjektų autonomiją žr. mano 2010 m. balandžio 14 d. išvadą, pateiktą Teisingumo Teisme dar nagrinėjamoje byloje *Komisija prieš Vokietiją* (C-271/08), taip pat Europos socialinės chartijos 6 straipsnio tekstą, peržiūrėtos Europos socialinės chartijos 6 straipsnį, Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos 12 punktą ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 28 straipsnį.

būtų nesuderinama su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi tuomet, jei socialiniai partneriai, įgyvendindami savo ribotus įgaliojimus, galėtų neatsižvelgti į tai, ar direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatytos sąlygos taip pat yra įvykdytos jiems priskiriamoje ūkio srityje, taigi neatsižvelgti į tai, ar įgyvendinamas tikslas gali objektyviai pateisinti susitarimą dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos.

104. Atsižvelgdama į tai Vokietijos vyriausybė nurodė, kad ir tuomet, kai yra reikšmingas AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punkte esantis reguliavimo pavyzdys, vis tiek privaloma patikrinti, ar įvykdytos bendros sąlygos, nurodytos AGG 10 straipsnio pirmame ir antrame sakiniuose (kurios atitinka direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos reikalavimus dėl objektyvaus pateisinimo). Todėl vykdant teisminę kontrolę galima patikrinti, ar kolektyvinėje sutartyje nustatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba atitinka objektyvaus pateisinimo sąlygas. Tai aiškėja iš AGG 10 straipsnio trečio sakinio formuluotės, pagal kurią pateisinamas skirtingas požiūris, be kita ko, gali apimti konkrečiuose punktuose nurodytus reguliavimo pavyzdžius.

105. Vokietijos įstatymų leidėjas AGG 10 straipsnio trečiame sakinyje naudojo nacionalinėje teisėje įprastą teisėkūros techniką – reguliavimo pavyzdžius. Tai reiškia, kad esant įvykdytoms 5 punkto sąlygoms galima manyti, kad įvykdytos bendros sąlygos pagal 10 straipsnio pirmą ir antrą sakinius. Tačiau ir nustačius 5 punkte esantį reguliavimo pavyzdį vis tiek privaloma patikrinti, ar įvykdytos ir bendrosios 10 straipsnio pirmo ir antro sakinio sąlygos. Taigi, atlikus tokį tikrinimą, nustatytas 5 punkto reguliavimo pavyzdys gali būti atmestas. Taikantiems teisę yra aišku, kad visada būtina patikrinti 10 straipsnio pirmo ir antro sakinio sąlygas (kurios atitinka objektyvaus pateisinimo sąlygas pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą).

106. Mano nuomone, Vokietijos vyriausybės pastabų negalima atmesti kaip neteisingų. Pirma, taip AGG 10 straipsnio trečias sakinys

aiškinamas ir Vokietijos teisės doktrinoje[50]. Antra, AGG 10 straipsnio trečiame sakinyje esančio žodžio „gali“ vartojimą sunku paaiškinti nebaigtiniu reguliavimo pavyzdžių sąrašo pobūdžiu. O juk šis aiškėja iš formuluotės „be kita ko“, esančios AGG 10 straipsnio trečiame sakinyje, vartojimo.

107. Galiausiai dėl AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punkto išaiškinimo turi nuspręsti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Tačiau, mano manymu, nuostata, kaip antai AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktas, nebūtinai prieštarauja direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmai pastraipai, nes ją tikrai galima išaiškinti direktyvą atitinkančiu būdu.

108. Tai nereiškia, kad AGG 10 straipsniu vykdomas direktyvos įgyvendinimas *in toto* yra neproblematiškas. Kaip jau buvo nurodyta, tikrai kyla abejonių dėl tokios nuostatos suderinamumo su direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirma pastraipa tiek, kiek galima nurodyti, kad skirtingą požiūrį dėl amžiaus galima pateisinti vien AGG 10 straipsnio pirmame ir antrame sakiniuose esančia „plika“ bendrąja išlyga[51]. Vis dėlto nagrinėjamu atveju kalbama tik apie AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punkte esančio reguliavimo pavyzdžio, skaitomo kartu su 10 straipsnio pirmame ir antrame sakiniuose nurodytomis sąlygomis, suderinamumą ir tik tiek, kiek jis leidžia socialiniams partneriams kolektyvinėse sutartyse numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą.

b) Dėl prašymo pagal Direktyvos 2000/78 18 straipsnio 1 dalį būtinumo

109. Galiausiai kyla klausimas, ar situacijoje, kokia nagrinėjama, būtinas bendras socialinių partnerių prašymas pagal direktyvos 18 straipsnio 1 dalies pirmą sakinį. Taip būtų tuomet, jei AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punkto pagrindu kolektyvinėje sutartyje numatytą įprasto pensinio amžiaus pradžios

50 — Žr. J. Bauer, B. Göpfert, S. Krieger „Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz“, 2008, 10 straipsnis, 25 punktas, kurie nurodo, kad net tada, kai reguliavimo pavyzdys yra reikšmingas, būtina kiekvienu konkrečiu atveju patikrinti proporcingumą. Roloff *Beck'scher Online-Kommentar Arbeitsrecht,* 2009 m. gruodžio 1 d. situacija, 10 straipsnis, 11 punktas, nurodo, kad nors tuo atveju, kai įvykdytos reguliavimo pavyzdžių sąlygos, pateisinimas galimas, jis nėra būtinas. Taip pat Fuchs, Bamberger (leid.) ir Roth *Beck'scher Online-Kommentar BGB,* 2009 m. lapkričio 1 d. situacija, AGG 10 straipsnis, 2 punktas, nurodo, kad kiekvieno punkto atveju reikia patikrinti teisėto tikslo buvimą bei nuostatos objektyvumą ir tinkamumą.

51 — Šiuo klausimu žr. šios išvados 56 punktą.

ribą reikėtų vertinti kaip socialinių partnerių vykdomą direktyvos įgyvendinimą.

110. Mano nuomone, į šį klausimą aplinkybėmis, kokios yra nagrinėjamu atveju, reikia atsakyti neigiamai. Pirma, nacionalinis įstatymų leidėjas, priimdamas AGG 10 straipsnio pirmą ir antrą sakinius bei trečio sakinio 5 punktą, jau pats išsamiai įgyvendino direktyvos 6 straipsnio 1 dalį dėl galimybės numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą. Vokietijos įstatymų leidėjas AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punkte esančiu reguliavimo pavyzdžiu numatė situaciją, kada leidžiama taikyti tam tikrą skirtingą požiūrį dėl amžiaus, tačiau su sąlyga, kad jis kiekvienu konkrečiu atveju turi būti objektyviai pateisinamas[52]. Todėl, mano manymu, neteisinga kalbėti apie socialinių partnerių vykdomą kokybinį įgyvendinimą direktyvos 18 straipsnio 1 dalies prasme. Antra, reikia nurodyti, kad nagrinėjamu atveju RTV 19 straipsnio 8 punktas ieškovei nėra taikomas tiesiogiai kolektyvinio susitarimo pagrindu, o turi poveikį tik dėl jo pripažinimo visuotinai privalomu. Todėl galiausiai RTV 19 straipsnio 8 punkto taikymas grindžiamas valstybės priemone. Panašioje byloje Teisingumo Teismas, nagrinėdamas iš pradžių kolektyvinėje sutartyje numatytos, o vėliau įstatymu įtvirtintos amžiaus ribos suderinamumą su direktyvos 6 straipsniu, jo nesiejo su socialinių partnerių prašymo buvimu[53].

52 — Remiantis Roloff (nurodyta 50 išnašoje, 11 punktas), AGG 10 straipsnio trečiame sakinyje esantys reguliavimo pavyzdžiai – tai situacijos, kuriomis įstatymų leidėjas parodo, kas, jo manymu, yra leistina ir kas ne, taigi apibrėžia teisėtus tikslus.

5. Išvada

111. Taigi reikia konstatuoti, kad įstatymų nuostata, kuria socialiniams partneriams suteikiamas įgaliojimas kolektyvinėse sutartyse numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, kokia yra AGG 10 straipsnio pirmas ir antras sakiniai bei trečio sakinio 5 punktas, pagal dabar galiojančią Bendrijos teisę, taikytiną nagrinėjamos bylos aplinkybėms, yra suderinama su Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalimi bent jau tuomet, kai nacionalinis įstatymų leidėjas tokiomis nuostatomis siekia užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslų ir jeigu jis įpareigoja socialinius partnerius prieš susitariant dėl tokios įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos kaskart patikrinti, ar įgyvendinami tikslai gali objektyviai pateisinti tokį susitarimą, ir, jei galima, atlikti tokio tikrinimo teisminę kontrolę.

53 — Žr. Sprendimą *Palacios de la Villa* (nurodytas 5 išnašoje).

D — *Dėl RTV 19 straipsnio 8 punkte numatytos įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos*

112. Kolektyvinėje sutartyje, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punkte, numatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba, dėl kurios socialiniai partneriai susitarė įgyvendindami jiems įstatymu, kaip antai AGG 10 straipsnio trečio sakinio 5 punktu ir (arba) prireikus prieš įsigaliojant AGG reikšmingu SGB VI knygos 41 straipsniu, numatytą teisę, yra suderinama su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi, jei socialiniai partneriai atsižvelgia į ten nurodytas sąlygas. Vadinasi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar socialiniai partneriai, priimdami susitarimą dėl tokios įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, siekė teisėto tikslo direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos prasme ir ar tokios įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymas ūkio sričiai, kuri patenka į kolektyvinio susitarimo šalių kompetenciją, gali būti objektyviai pateisintas.

1. Dėl tikslų nustatymo

113. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo nutartyje dėl prejudicinių klausimų pateikimo konstatavo, kad RTV 19 straipsnio 8 punkte tikslai nėra aiškiai nurodyti. Kaip jau minėta[54], tai nebūtinai paneigia pateisinimo galimybę. Pakanka, kad siekiamą tikslą būtų galima nustatyti iš motyvų, kurie aiškėja iš bendro atitinkamos priemonės konteksto.

114. 2008 m. birželio 18 d. BAG sprendime, kurį nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, BAG pripažino, kad RTV 19 straipsnio 8 punktu siekiama, pirma, užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslų, antra – jaunų darbuotojų ir įmonės darbo jėgos planavimo tikslų ir, trečia, – amžiaus struktūros pusiausvyros įmonėje[55]. Darbdavių pusei atstovaujanti kolektyvinės sutarties šalis taip pat nurodė šiuos tikslus.

115. Atsižvelgiant į tai reikia dar kartą nurodyti, kad RTV 19 straipsnio 8 punktu įgyvendinamus tikslus turi nustatyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas rėmėsi vien BAG ir kolektyvinės sutarties šalių jau nurodytais tikslais, į šiuos tikslus atsižvelgsiu toliau tikrindama.

2. Dėl tikslams keliamų reikalavimų

116. Tiek, kiek kalbama apie užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslus, šių tikslų

54 — Žr. šios išvados 47 ir kitus punktus.

55 — Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą p.16–20.

teisėtumas nekelia abejonių. Šie tikslai taip pat yra pakankamai konkretūs. Dėl šio aspekto žr. ankstesnius punktus[56]. Tai, kad nagrinėjamai bylai taikoma RTV 19 straipsnio 8 punkto redakcija buvo priimta 2004 m., taigi tuo laiko momentu, kai dar nebuvo pasibaigęs Vokietijos Federacinei Respublikai numatytas direktyvos perkėlimo terminas, kuris baigėsi 2006 m. gruodžio 2 d., ir kad AGG dar nebuvo įsigaliojęs, neprieštarauja šios nuostatos tikslų, kaip teisėtų tikslų direktyvos 6 straipsnio 1 dalies prasme, kvalifikavimui. Kaip aiškėja iš EB 249 straipsnio 3 dalies reikalavimų, direktyva yra privaloma tik ja įgyvendinamo tikslo atžvilgiu, todėl direktyva tinkamai įgyvendinama jau tuomet, kai kolektyvinės sutarties šalys, susitardamos dėl RTV 19 straipsnio 8 punkto, siekia tikslo, kuris vertinamas kaip teisėtas direktyvos 6 straipsnio prasme. Visai nebūtina, kad jos šį tikslą būtų numačiusios specialiai siekdamos direktyvos 6 straipsnio 1 dalies įgyvendinimo.

Kaip aiškėja iš formuluotės „be kitų dalykų“, direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje esantis sąrašas nėra baigtinis. Tačiau Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad visais pirmoje pastraipoje išvardytais tikslais siekiama bendrojo intereso. Todėl individualaus pobūdžio motyvai, būdingi darbdavio situacijai, kaip antai išlaidų mažinimas arba konkurencingumo didinimas, negali būti laikomi teisėtais tikslais šios nuostatos prasme[57]. Bent jau *prima facie* atrodytų, kad jaunų darbuotojų ir įmonės darbo jėgos planavimą bei amžiaus struktūros pusiausvyrą įmonėje reikėtų priskirti šiai individualaus pobūdžio motyvų kategorijai[58]. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar prireikus šiais tikslais negali būti įgyvendinami ir tikslai, kurie vertinami kaip atitinkantys bendrą interesą.

3. Dėl kelių tikslų įgyvendinimo, kurių ne visi yra teisėti

117. Tačiau ar teisėtais laikytini taip pat tikslai, kaip antai jaunų darbuotojų ir įmonės darbo jėgos planavimas ir amžiaus struktūros pusiausvyra įmonėje, mano manymu, išsamiau turėtų išnagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Šiuo atveju kalbama ne apie tikslus, kurie patenka į direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje išvardytas užimtumo politikos ir darbo rinkos bei profesinio mokymo sritis.

118. Situacijoje, kokia nagrinėjama, kai kolektyvinės sutarties šalys, nustatydamos

56 — Žr. šios išvados 74 ir kt. punktus.

57 — Sprendimas *Age Concern England* (nurodytas 6 išnašoje, 46 punktas).

58 — Taip mano ir Roloff (jau minėta 50 išnašoje, 11 punktas), kuris nurodo, kad galiausiai tokiais tikslais siekiama vieno, – kad nebereikėtų tęsti darbo santykių su darbuotojais, kurie sulaukė tam tikro amžiaus.

įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, siekia skirtingų tikslų, kurių tikrai ne visi gali būti pripažinti teisėtais tikslais direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos prasme, pakanka, kad skirtingą požiūrį dėl amžiaus galėtų pateisinti vienas teisėtas tikslas. Taigi, Teisingumo Teismo nuomone, nėra jokių abejonių, kad nacionalinės teisės taisyklė gali suteikti darbdaviams tam tikro lankstumo siekiant teisėtų tikslų[59].

4. Dėl objektyvaus pateisinimo

119. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas toliau turi nustatyti, ar RTV 19 straipsnio 8 punktą gali objektyviai pateisinti teisėti tikslai – užimtumo politika ir nedarbo mažinimas.

a) Dėl kolektyvinės sutarties šalių interesų palyginimo

120. Kolektyvinės sutarties šalis, atstovaujanti darbdaviams, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui nurodė, kad kolektyvinės sutarties šalys palygino darbuotojo turimą interesą tęsti darbo santykius ir darbdavio interesą juos pabaigti. Kolektyvinės sutarties šalis, atstovaujanti darbuotojams, atsižvelgė į teisėtą ekonominį interesą – užtikrinti pragyvenimo šaltinį ir idealistinį interesą – savęs realizavimą profesinėje srityje toliau tęsiant darbo santykius ir po to, kai sueina 65 metai. Be to, ji atsižvelgė ir į tai, kad darbuotojas, sulaukęs pensinio amžiaus, paprastai turi užtikrintą pragyvenimo šaltinį, nes gauna pensiją, ir kad įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos numatymas suteiktų daug palankesnes galimybes įsidarbinti ir kilti karjeros laiptais kitiems, jaunesniems darbuotojams. Darbdaviams atstovaujanti kolektyvinės sutarties šalis atsižvelgė į naudingą ir prognozuojamą jaunų darbuotojų ir darbo jėgos planavimą bei amžiaus struktūros pusiausvyrą įmonėje. Taip pat buvo atsižvelgta ir į įstatymų leidėjo užimtumo ir darbo rinkos politikos tikslus, kurie aiškėja iš SGB VI knygos 41 straipsnio. Be to, kolektyvinės sutarties šalys, kiekvieną kartą iš naujo derėdamosi dėl pamatinės sutarties, kaip antai 2004 metais, peržiūri kiekvieną konkrečią nuostatą atsižvelgdamos į vyraujančią ekonominę, socialinę ir demografinę padėtį ir konkrečios darbo rinkos situaciją, siekdamos nustatyti, ar būtini pakeitimai ir kokie. Atlikus tokį palyginimą buvo padaryta išvada, kad RTV 19 straipsnio 8 punkte numatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba ir toliau yra pagrįsta[60].

59 — Sprendimas *Age Concern England* (nurodytas 6 išnašoje, 46 punktas).

60 — Žr. kolektyvinių susitarimų informaciją, pateiktą atsakovės pastabų 5 priede.

b) Dėl interesų palyginimo tikrinimo

121. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar toks palyginimas atitinka direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje nustatytas sąlygas. Tikrinant reikia atsižvelgti į tai, kad pagal dabar galiojančią Bendrijos teisę socialiniai parneriai turi didelę diskreciją[61]. Be to, mano manymu, reikia atsižvelgti į tai, kad sudarant kolektyvinę sutartį darbuotojams atstovaujanti kolektyvinės sutarties šalis iš principo atsižvelgia į darbuotojų, vadinasi, ir vyresnio amžiaus darbuotojų, teises.

122. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo nutartyje dėl prejudicinių klausimų pateikimo nurodė keletą specifinių teisinių ir faktinių aplinkybių, kurios verčia abejoti tuo, ar galima objektyviai pateisinti RTV 19 straipsnio 8 punktą. Todėl toliau nagrinėsiu, ar direktyvos 6 straipsnio 1 dalis gali būti aiškinama taip, kad esant tam tikroms ypatingoms aplinkybėms kolektyvinėje sutartyje, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punkte, nustatyta įprasto pensinio amžiaus riba negali būti vertinama kaip objektyviai pateisinama.

61 — Sprendimas *Palacios de la Villa* (nurodytas 5 išnašoje, 68 punktas).

i) Nepakitęs įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymas

123. Iš pradžių prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad jau daugelį metų patalpų valymo sektoriuje nustatyta 65 metų amžiaus riba išliko nepakeista. Jai įtakos nedarė nei darbo rinkos padėtis, nei ekonominė ar demografinė raida. Įprasto pensinio amžiaus riba nebuvo siekiama išspręsti ar sušvelninti konkrečių specifinių situacijų.

— Proceso šalių argumentai

124. Ieškovė ir Komisija mano, kad dėl šios aplinkybės RTV 19 straipsnio 8 punktas yra nesuderinamas su direktyvos 6 straipsniu. Komisija abejoja tokiu darbdaviams atstovaujančios kolektyvinės sutarties šalies teiginiu, kad kiekvieną kartą iš naujo derantis dėl RTV, atsižvelgiant į vyraujančią ekonominę, socialinę ir demografinę padėtį bei darbo rinkos situaciją, yra peržiūrimos konkrečios nuostatos. Bendro pobūdžio teiginių nepakanka,

kad būtų galima įrodyti, jog priemonės tikslas gali pagrįsti diskriminacijos dėl amžiaus draudimo išimtį.

pradžios riba laikotarpiu nuo 1992 m. sausio 1 d. iki 1994 m. liepos 31 dienos. Tačiau įstatymų leidėjas šią teisinę situaciją sąmoningai pakeitė motyvuodamas taip pat jaunesnių darbuotojų nedarbu. Per pastaruosius 15 metų įstatymų leidėjas nekeitė savo sprendimo, nes visus šiuos metus nedarbo lygis buvo didelis ir visuomenėje bei politikoje vyravo bendras sutarimas dėl to, kad nedarbo lygis yra per didelis.

125. Atsakovės, Vokietijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybių nuomone, RTV 19 straipsnio 8 punktas neprieštarauja direktyvos 6 straipsniui. Atsakovė nurodo, kad, kolektyvinės sutarties šalių teigimu, ši taisyklė buvo nustatyta siekiant darbuotojų ir darbdavių interesų pusiausvyros. Socialiniai partneriai turi reikalingos informacijos apie tam tikrą ūkio sektorių. Todėl jie gali tinkamai atsižvelgti į specifinius konkrečių darbo santykių požymius. Be to, atsakovė nurodo, kad užimtumo srityse, kuriose reikalinga mažai kvalifikuota darbo jėga, nedarbas buvo labai didelis. Todėl kolektyvinės sutarties šalys nemanė, kad būtina keisti RTV 19 straipsnio 8 punktą. Vokietijos vyriausybė nesutinka su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis, pagal kurias Vokietijoje įprasto pensinio amžiaus riba taikoma neatsižvelgiant į konkrečią darbo rinkos padėtį ir ekonominę bei demografinę situaciją. Kolektyvinėse sutartyse nebuvo nustatyta įprasto pensinio amžiaus

126. Jungtinės Karalystės vyriausybės manymu, priemonės, susijusios su pensiniu amžiumi, taip pat gali būti ilgalaikės arba galioti bendrai, nes jos yra dalis pamatinio reguliavimo, užtikrinančio darbo rinkos veikimą. Todėl toks reguliavimas neapsiriboja vien specifinių problemų sprendimu. Be to, per dažnas teisinio reguliavimo keitimas neigiamai veiktų darbuotojų ir darbdavių teisinį saugumą. Svarbiausia tai, ar priemonę buvo galima pakankamai pateisinti tuo laiko momentu, kada ji buvo priimta. Be to, šios priemonės – tai derybų dėl kolektyvinių sutarčių rezultatas. Darbuotojų atstovai manė, kad toks susitarimas yra tinkamas darbo rinkos reguliavimo elementas.

— Vertinimas

Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos sąlygas.

Laiko aspektas

127. Dėl RTV 19 straipsnio 8 punkto laiko aspektu pirmiausia reikia nurodyti, kad 2004 m. priimant šį susitarimą dar nebuvo įsigaliojęs nei AGG, nei pasibaigęs direktyvos perkėlimo terminas (2006 m. gruodžio 2 d.). Tačiau nagrinėjamu atveju RTV 19 straipsnio 8 punktas taikomas situacijai, kuri atsirado jau pasibaigus Direktyvos 2000/78 perkėlimo terminui.

128. Kadangi valstybės narės, perkeldamos savo įgaliojimus socialiniams partneriams, nėra atleidžiamos nuo pareigos įgyvendinti direktyvą, nagrinėjamu atveju svarbiausia tai, ar kolektyvinės sutarties šalys iki pasibaigiant direktyvos perkėlimo terminui atliko interesų palyginimą, atitinkantį direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos sąlygas. Tačiau nėra privalomo reikalavimo kolektyvinės sutarties šalims tokį vertinimą sąmoningai atlikti atsižvelgiant į direktyvos 6 straipsnio 1 dalį. Pakanka, kad šio vertinimo turinys atitiktų direktyvos 6 straipsnio 1 dalies sąlygas.

129. Vadinasi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar kolektyvinės sutarties šalys, susitardamos dėl RTV 19 straipsnio 8 punkto, atliko interesų palyginimą, kuris atitinka

130. Atskirai reikia nagrinėti klausimą, kada į atitinkamo ūkio sektoriaus pasikeitimus privalo sureaguoti kolektyvinės sutarties šalys, jau susitarusios dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, kuri neprieštarauja direktyvos 6 straipsniui. Čia būtina atsižvelgti ir į teisinio saugumo aspektus. Per dažnas galiojančių kolektyvinių sutarčių keitimas sugriautų darbdavių ir darbuotojų pasitikėjimą teisinės sistemos pastovumu. Todėl, atsižvelgiant į pasitikėjimą teisinės sistemos stabilumu ir kolektyvinių darbo santykių subjektų autonomiją, tokioje situacijoje, kai įprasto pensinio amžiaus pradžios riba nustatoma kolektyvinėje sutartyje, mano manymu, į pakeitimus iš principo pakanka atsižvelgti per kitą derybų ratą. Vis dėlto būtina to sąlyga – galimybė bent jau tarpiniu laikotarpiu derinti kolektyvines sutartis.

Specifinis konkretaus ūkio sektoriaus tikrinimas

131. Nors įgyvendindami direktyvos 6 straipsnio 1 dalį socialiniai partneriai turi

didelę diskreciją, tačiau dėl šios socialinių partnerių turimos diskrecijos bei kolektyvinių darbo santykių subjektų autonomijos nediskriminavimo dėl amžiaus principo įgyvendinimas neturi tapti beprasmis. Direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi būtent siekiama patikrinti, ar galima objektyviai pateisinti esamas ir naujai priimtas skirtingo požiūrio dėl amžiaus priemones, vadinasi, ir įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą.

132. Vien bendrų teiginių, kad įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos nustatymas iš principo yra tinkama priemonė užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslams pasiekti, nepakanka siekiant objektyviai pateisinti jos taikymą ūkio sričiai, kuri patenka į kolektyvinės sutarties šalių kompetenciją[62]. Todėl iš principo nepakanka kolektyvinės sutarties šalių argumentų dėl bendros darbo rinkos situacijos ar nacionalinio įstatymų leidėjo samprotavimų šiuo klausimu. Kitaip yra tuomet, jei tokius samprotavimus galima pritaikyti tai ūkio sričiai, už kurią yra atsakingos kolektyvinės sutarties šalys.

133. Taip pat iš aplinkybės, kad įprasto pensinio amžiaus riba taikoma arba netaikoma kituose ūkio srityse, negalima automatiškai daryti išvados, kad galima objektyviai pateisinti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymą ir toje ūkio srityje, už kurią atsakingos kolektyvinės sutarties šalys. Atvirkščiai, atitinkamos kolektyvinės sutarties šalys turi patikrinti, ar galima objektyviai pateisinti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymą būtent toje konkrečioje ūkio srityje.

134. Vadinasi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, kokia numatyta RTV 19 straipsnio 8 punkte, gali pateisinti patalpų valymo sektoriuje įgyvendinami užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslai[63].

Specialių priemonių apribojimo nebuvimas

135. Tačiau, mano manymu, nėra svarbu, kad įprasto pensinio amžiaus riba, kaip antai nustatyta RTV 19 straipsnio 8 punkte, nėra speciali terminuota priemonė. Iš direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos būtent neaiškėja, kad skirtingas požiūris dėl amžiaus

62 — Sprendimas *Age Concern England* (nurodytas 6 išnašoje, 51 punktas) su nuoroda į 1999 m. vasario 9 d. Sprendimą *Seymour-Smith ir Perez* (C-167/97, Rink. p. I-623, 75 ir 76 punktai).

63 — Taip mano ir F. Bayreuther (jau nurodytas 28 išnašoje, p. 2425).

turėtų būti apribotas laiko atžvilgiu ir gali būti taikomas vien specialioms problemoms spręsti. Pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą svarbu tik tai, ar toks įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymas gali būti objektyviai pateisintas teisėtu tikslu.

136. Jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kaip ir BAG, nuspręstų, kad RTV 19 straipsnio 8 punktas grindžiamas idėja, jog laikotarpiu, kai negalimas visiškas užimtumas, būtina teisingai paskirstyti ribotą darbo vietų skaičių ir jei, atsižvelgiant į plačią valstybių narių diskreciją, įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymo dėl nurodytų priežasčių nebūtų galima vertinti kaip neprotingo[64], tokios įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymą galima objektyviai pateisinti tol, kol atitinkamame ūkio sektoriuje vyraus didelis nedarbas.

ii) Dėl įpareigojimo įdarbinti jaunus darbuotojus nebuvimo

137. Toliau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad nuostatoje, kokia yra RTV 19 straipsnio 8 punktas, nėra nustatytos privalomos darbdavio pareigos priimti kitą darbuotoją į darbuotojo vietą, kurio darbo santykiai pasibaigė jam sulaukus pensinio amžiaus. Todėl empyriškai negalima nustatyti ir (arba) nėra žinoma, ar, nesant tokio įpareigojimo, darbdavys, atleidęs pensinio amžiaus sulaukusį darbuotoją, į jo vietą priims kitą darbuotoją.

— Proceso šalių argumentai

138. Ieškovės nuomone, dėl to nuostata dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punktas, yra netinkama.

139. Tačiau Vokietijos vyriausybė tvirtina, kad ir Vokietijos įstatymų leidėjas, ir vyriausybė remiasi prezumpcija, kad darbdaviai į pensinio amžiaus sulaukusio ir todėl iš darbo vietos pasitraukiančio darbuotojo vietą paprastai priima kitą, jaunesnį darbuotoją.

64 — Žr. šios išvados 87–96 punktus.

— Vertinimas

140. Remiantis aplinkybe, kad taikant įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą nenustatomas įpareigojimas į darbuotojo, kuris sulaukė pensinio amžiaus, vietą priimti kitą darbuotoją, nebūtinai reikia daryti išvadą, kad įprasto pensinio amžiaus pradžios riba prieštarauja direktyvos 6 straipsnio 1 daliai.

141. Kaip jau buvo nurodyta[65], valstybių narių, vadinasi, šiuo atveju ir kolektyvinės sutarties šalių, turima didelė diskrecija faktiškai apima ir diskreciją prognozuoti. Tokia diskrecija prognozuoti apima ir galimybę remtis prezumpcija dėl tipinės įvykių eigos. Jei tokios prezumpcijos nėra akivaizdžiai neprotingos, Teisingumo Teismas turi jas gerbti, antraip jis bandytų užimti socialinių partnerių vietą.

142. Prezumpcija, kad darbo santykių su vyresnio amžiaus darbuotoju, kuris sulaukė pensinio amžiaus, nutraukimas sukuria palankesnes įsidarbinimo galimybes jaunesniems darbuotojams, negali būti vertinama kaip akivaizdžiai neprotinga. Mano manymu, nėra svarbu, ar kiekvienu konkrečiu atveju priimamas naujas darbuotojas. Atvirkščiai, svarbus yra abstraktus, t. y. nuo konkretaus atvejo atsietas, požiūris[66].

iii) Dėl galimybės vėl įdarbinti pensinio amžiaus ribą peržengusius darbuotojus

143. Toliau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad jei asmuo, kurio darbo santykiai baigiasi, kai jis sulaukia pensinio amžiaus, pateiktų prašymą priimti į darbą kitam darbdaviui arba ankstesniam darbdaviui, jo kandidatūros nebūtų galima atmesti dėl amžiaus. Ieškovė mano, kad dėl šios aplinkybės įprasto pensinio amžiaus pradžios riba, kokia nustatyta RTV 19 straipsnio 8 punkte, yra nesuderinama su direktyvos 6 straipsniu.

144. Mano manymu, ir ši aplinkybė nebūtinai rodo, kad įprasto pensinio amžiaus riba, kokia nustatyta RTV 19 straipsnio 8 punkte, yra nesuderinama su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi. Pirmiausia reikia nurodyti, kad Teisingumo Teismas sprendime *Palacios de la Villa* pripažino, jog kolektyvinėse sutartyse nustatyta 65 metų pensinio amžiaus pradžios riba, kaip priverstinio išėjimo į pensiją

65 — Žr. šios išvados 89 punktą.

66 — Taip pat mano J.-H. Bauer, S. Krieger „Das Orakel aus Luxemburg: Altersgrenzen für Arbeitsverhältnisse zulässig – oder doch nicht?, *Neue Juristische Wochenschrift*, 2007, p. 3672, 3674.

sąlyga, atsižvelgiant į užimtumo politikos tikslus, nebūtinai turi būti vertinama kaip nepateisinama[67].

145. Kadangi pagal Vokietijos darbo teisės aktus leidžiama sudaryti naujus darbo santykius arba darbuotoją vėl priimti į darbą, nuostata dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punktas, palyginti, atrodytų švelnesnė priemonė. Atsižvelgiant į tai, sunku suprasti, kodėl Vokietijos teisės aktuose nustatyta taisyklė, kuri, palyginti su priverstinio išėjimo į pensiją sąlyga, sušvelnina nediskriminacijos dėl amžiaus pažeidimą, turėtų pašalinti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos pateisinimo galimybę. Nors tai riboja užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslų įgyvendinimą, kartu sušvelnina ir vienodo požiūrio dėl amžiaus pažeidimą.

146. Tiek, kiek priekaištaujama dėl nuoseklumo trūkumo, pirmiausia reikia nurodyti, kad tose srityse, kur valstybės narės turi didelę diskreciją, Teisingumo Teismas gali vykdyti tik labai ribotą atitikties priežiūrą[68]. Tačiau vien remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo išvadomis negalima daryti išvados dėl akivaizdaus nenuoseklumo. Vokietijos sistemą būtent galima aiškinti ir taip, kad kolektyvinėse sutartyse nustatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punkte, siekiama suteikti jaunesniems darbuotojams galimybę įsidarbinti. Tačiau, atsižvelgiant į darbdavių ir pensinio amžiaus sulaukusių darbuotojų interesus, šio tikslo įsikibus nesilaikoma tuomet, kai toks darbuotojas pasirodo esantis tinkamiausias kandidatas į darbo vietą (prireikus ir į tą pačią). Nemanau, kad toks požiūris yra akivaizdžiai nenuoseklus. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nenurodė ir galimo piktnaudžiavimo.

iv) Dėl galimybės šalių susitarimu pratęsti darbo santykius

147. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas suabejojo įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, kuri nustatyta RTV 19 straipsnio 8 punkte, suderinamumu su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi taip pat todėl, kad šioje nuostatoje numatyta galimybė šalių susitarimu darbo santykius pratęsti ir po to, kai darbuotojas sulaukia pensinio amžiaus. Vadinasi, esant dabartinei darbo rinkos situacijai, darbdavys faktiškai gali savo nuožiūra atleisti vyresnius darbuotojus. Atsakovės

67 — Sprendimas *Palacios de la Villa* (nurodytas 5 išnašoje, 2, 11, 13, 15, 21, 72 ir 75 punktai).

68 — Sprendime *Petersen* (nurodytas 7 išnašoje, 75–77 punktai) Teisingumo Teismas tikrino nuoseklumą.

įmonėje dirba daug darbuotojų, vyresnių negu 70 metų.

— Proceso šalių argumentai

148. Ieškovė, Italijos vyriausybė ir Komisija mano, kad tai lemia nesuderinamumą su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi. Jos teigia, kad nustatant sąlygą dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos galima atsižvelgti tik į teisėtus tikslus direktyvos 6 straipsnio prasme. Tačiau jei darbdavys faktiškai savo nuožiūra gali nuspręsti, ar tęs darbo santykius su darbuotoju, kuris sulaukė pensinio amžiaus, taip atsižvelgiama ir į individualius motyvus, būdingus darbdavio situacijai. Tai nėra objektyvi diskriminacija direktyvos 6 straipsnio 1 dalies prasme. Be to, negalima nustatyti ir procedūros, kuri buvo byloje *Age Concern England*[69]. Italijos vyriausybė faktiškai abejoja, ar nuostata dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punktas, suteikia darbdaviui tokią faktinę diskreciją.

69 — Jau nurodyta 6 išnašoje, 14 punktas.

149. Vokietijos vyriausybė pirmiausia nurodo Vokietijos darbo teisėje taikomą palankiausios normos principą. Individualioje darbo sutartyje visada galima numatyti darbuotojui palankesnes sąlygas ir taip nukrypti nuo kolektyvinės sutarties nuostatų. Jau vien todėl RTV 19 straipsnio 8 punktas nėra tik darbdaviui naudinga nuostata, suteikianti jam daugiau lankstumo. Komisijos požiūris labai apribotų kolektyvinių darbo santykių subjektų autonomiją.

— Vertinimas

150. Nemanau, kad ta aplinkybė, jog sulaukus pensinio amžiaus šalių susitarimu galima pratęsti darbo santykius, turi būti vertinama kaip panaikinanti galimybę objektyviai pateisinti RTV 19 straipsnio 8 punktą. Direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje tik nustatytas reikalavimas, kad skirtingas požiūris dėl amžiaus būtų pateisintas teisėtu tikslu. Todėl nuostata, kokia yra RTV 19 straipsnio 8 punktas, nedraudžiama siekti ir kitų, ne teisėtų, tikslų ir į juos atsižvelgti nustatant įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą. Būtina tik užtikrinti, kad skirtingą požiūrį dėl amžiaus visiškai pateisintų teisėto tikslo įgyvendinimas.

151. Galimybė sulaukus pensinio amžiaus šalių susitarimu pratęsti darbo santykius nepagrindžia skirtingo požiūrio dėl amžiaus buvimo, o jį sušvelnina. Kadangi kaltinama nesuderinamumu su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi, vadinasi, galiausiai priekaištaujama dėl to, kad įprasto pensinio amžiaus pradžios riba, kaip antai nustatyta RTV 19 straipsnio 8 punkte, esant galimybei taikyti skirtingą požiūrį dėl amžiaus atvertų galimybes skirtingam požiūriui ir dėl kitų pagrindų.

152. Tiek, kiek Komisija savo nuomonę grindžia direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos tekstu, pagal kurį skirtingas požiūris turi būti objektyvus, tai neįtikina. Šią nuomonę tikrai galima pagrįsti direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos redakcija vokiečių kalba, kurioje nurodyta, kad skirtingas požiūris turi būti objektyvus ir tinkamas. Tačiau teksto redakcijos kitomis kalbomis negalima suprasti taip, kad skirtingo požiūrio objektyvumas yra savarankiškas sąlygos elementas. Teksto versijoje prancūzų, anglų, olandų, ispanų, italų ir slovėnų kalbomis yra vien reikalavimas skirtingą požiūrį dėl amžiaus objektyviai pateisinti[70]. Todėl, remiantis direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos tekstu, negalima teigti, kad objektyvus turėtų būti pats skirtingas požiūris.

153. Be to, mano manymu, toks aiškinimas, kad objektyvus turi būti ir skirtingas požiūris, yra sunkiai suderinamas su valstybių narių didele diskrecija, kurią jos turi darbo ir socialinės politikos srityje. Tai taip pat prieštarautų Teisingumo Teismo išvadai, kad direktyvos 6 straipsnis neatmeta galimybės, jog darbdaviams gali būti suteiktas tam tikras lankstumas, siekiant teisėtų tikslų direktyvos 6 straipsnio 1 dalies prasme[71].

154. Vadinasi, darbdavio veiksmų laisvė nuspręsti, ar sulaukus pensinio amžiaus šalių susitarimu gali būti pratęsti darbo santykiai, neprieštarauja kolektyvinėje sutartyje numatytos įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos suderinamumui su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi.

70 — Žr. teksto versiją prancūzų kalba: objectivement et raisonnablement justifiées“, anglų kalba „objectively and reasonably justified“, olandų kalba „objectief en redelijk worden gerechtvaardigd“, ispanų kalba „justificadas objetiva y razonablemente“, italų kalba „oggettivamente e ragionevolmente giustificate“, slovėnų kalba „objektivno in razumno utemeljujejo“.

71 — Sprendimas *Age Concern England* (nurodytas 6 išnašoje, 46 punktas).

v) Dėl įgytos pensijos dydžio nepakankamumo

155. Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad ieškovė, o vertinant bendrai – ir kiti patalpų valymo sektoriuje ne visą darbo dieną dirbantys darbuotojai, negali įgyti teisės į pakankamo dydžio senatvės pensiją. Paprastai jų gaunamo darbo užmokesčio nepakanka tam, kad jie galėtų sukaupti santaupų ar papildomai apsidrausti. Taip pat neteisinga manyti, kad mažų pajamų sektoriaus darbuotojai, kurių darbo santykiai baigiasi sulaukus pensinio amžiaus, neieškos kitos darbo.

— Proceso šalių argumentai

156. Ieškovė nurodo savo asmeninę situaciją. Jai neužtenka senatvės pensijos, nes ji prižiūrėjo savo negalią turintį sūnų. RTV 19 straipsnio 8 punktas prieštarauja Teisingumo Teismo išvadai Sprendime *Palacios de la Villa*[72], pagal kurią nepagrįsto dydžio senatvės pensija yra pagrindas pensinio amžiaus ribą laikyti nesuderinama su direktyvos 6 straipsniu.

157. Atsakovė nurodo, kad pensinio amžiaus sulaukę darbuotojai Vokietijoje įgyja teisę į senatvės pensiją. Asmenys, kurie sulaukę pensinio amžiaus nėra įgiję pakankamai teisių į senatvės pensiją, gauna bazines išmokas, kurios užtikrina pragyvenimo minimumą.

158. Vokietijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybės mano, kad svarbu vien tai, jog darbuotojai, kuriems sulaukus pensinio amžiaus baigiasi darbo santykiai, įgyja teisę į įmokomis finansuojamą senatvės pensiją. Reikia taikyti bendro pobūdžio tikrinimą, o ne tikrinti individualią darbuotojo situaciją. Atraip darbuotojai, kurie įmonėje dirbo visą dieną, atsidurtų mažiau palankioje situacijoje.

72 — Sprendimas *Palacios de la Villa* (nurodytas 5 išnašoje, 73 punktas).

— Vertinimas

159. Aplinkybė, kad ieškovė, sulaukusi pensinio amžiaus, iš privalomojo pensijų draudimo sistemos neįgijo teisės į pakankamo dydžio senatvės pensiją, mano manymu, nebūtinai lemia tai, kad kolektyvinėje sutartyje, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punkte, numatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba nesuderinama su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi.

160. Sprendimo *Palacios de la Villa*[73] 73 punkte Teisingumo Teismas rėmėsi tuo, kad priverstinio išėjimo į pensiją priemonė negali būti vertinama kaip pernelyg pažeidžianti teisėtus atitinkamų darbuotojų lūkesčius. Atsižvelgiant į tai, reikia pabrėžti, kad tam tikra amžiaus riba buvo grindžiama ne tik konkrečiu amžiumi, bet taip pat buvo atsižvelgiama į aplinkybę, jog suinteresuotieji asmenys, pasibaigus profesinei karjerai, kaip piniginę kompensaciją turi teisę gauti tokią senatvės pensiją, kuri numatyta nagrinėjamoje nacionalinėje sistemoje ir kurios dydis nelaikomas nepagrįstu.

161. Vis dėlto, mano manymu, Teisingumo Teismas nesiekė pripažinti, kad įprasto pensinio amžiaus pradžios riba yra suderinama su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi tik tuomet, kai suinteresuotas darbuotojas konkrečiu atveju gauna pakankamo dydžio senatvės pensiją. Juk Teisingumo Teismas pirmiausia rėmėsi ne kiekvienu atveju gaunamos konkrečios senatvės pensijos dydžiu, o suinteresuotų darbuotojų teisėtų lūkesčių apsauga. Tačiau atrodo, kad nagrinėjamu atveju nekalbama apie teisėtų lūkesčių apsaugą, nes ieškovės darbo santykiai, kaip ji ir galėjo tikėtis, baigėsi jai sulaukus pensinio amžiaus.

162. Atvirkščiai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo abejonės grindžiamos tuo, kad ieškovė negauna pakankamo dydžio senatvės pensijos. Taip yra todėl, kad ji daugelį metų buvo priversta dirbti ne visą darbo dieną, nes sunkų invalidumą turinčio sūnaus priežiūra reikalavo labai daug laiko.

163. Nors ypatinga ieškovės situacija ir reikalauja atjautos, tačiau tai nėra aplinkybė, į kurią reikėtų atsižvelgti tikrinant įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos suderinamumą su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi. Nepakankamo dydžio ieškovės senatvės pensiją nagrinėjamu atveju lėmė tai, kad ieškovė dėl ypatingos savo gyvenimo situacijos galėjo dirbti tik ne visą darbo dieną. Ši situacija labai menkai susijusi su nediskriminacija dėl amžiaus. Atvirkščiai, tai susiję su klausimu,

73 — Jau nurodytas 5 išnašoje.

ar ir kokia aprėptimi socialinė bendruomenė turėtų paremti darbuotoją, kuris prižiūri savo neįgalų šeimos narį. Taigi tai yra pirmiausia socialinės teisės klausimas, į kurį atsakyti yra valstybių narių kompetencija.

164. Į klausimą, ar galima objektyviai pateisinti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos taikymą taip pat tuo atveju, kai darbuotojas negali užsitikrinti pragyvenimo minimumo, nagrinėjamu atveju atsakyti nereikia, nes neginčijama tai, kad nagrinėjamu atveju ieškovės pragyvenimo minimumą užtikrina valstybės mokamos bazinės išmokos.

165. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas toliau nurodė, kad apibendrinant galima teigti, jog patalpų valymo sektoriuje ne visą darbo dieną dirbantis darbuotojas negali įgyti teisės į pakankamo dydžio senatvės pensiją. Tačiau iš nutarties dėl prejudicinių klausimų pateikimo nėra aišku, kodėl šiame ūkio sektoriuje darbuotojai dirba ne visą darbo dieną. Be to, nemanau, kad pagrindinę problemą, būtent tai, kad darbas ne visą darbo dieną, galimas dalykas, neužtikrina pakankamai teisių į senatvės pensiją, būtina spręsti pasitelkus draudimą diskriminuoti dėl amžiaus.

5. Išvada

166. Vadinasi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į pateiktas nuorodas, turi patikrinti, ar įprasto pensinio amžiaus pradžios riba, kaip antai nustatyta RTV 19 straipsnio 8 punkte, neprieštarauja direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmai pastraipai. Tačiau iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytų specifinių teisinių ir faktinių aplinkybių negalima daryti privalomos išvados dėl nesuderinamumo su direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi.

IX — Apibendrinamoji išvada

167. Pirma, galiausiai reikia pripažinti, kad kolektyvinėje sutartyje numatyta įprasto pensinio amžiaus riba neprieštarauja Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 daliai pirmiausia tuomet, kai valstybės narės teisės nuostatoje, atitinkančioje direktyvos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus, socialiniams partneriams šiuo tikslu numatytas specialus įgaliojimas. Valstybės narės teisės nuostata gali atitikti direktyvos 6 straipsnio

1 dalies reikalavimus taip pat tuomet, kai atitinkamoje nuostatoje nėra aiškiai numatytas pateisinimas, kada įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos nustatymas nėra laikomas diskriminacija dėl amžiaus. Jei pateisinimas nėra aiškiai nurodytas, svarbu, ar iš konkrečios nuostatos bendro konteksto aiškėjantys kiti motyvai leidžia daryti išvadą apie šios nuostatos tikslą ir ar jie pakankamai konkretūs, kad būtų galima pateisinimą objektyviai patikrinti.

168. Kolektyvinėje sutartyje numatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba neprieštarauja direktyvai taip pat tuo atveju, kai įvykdytos direktyvos įgyvendinimo pavedimo socialiniams partneriams sąlygos, numatytos direktyvos 18 straipsnio 1 dalyje, pirmiausia – dėl bendro socialinių partnerių prašymo buvimo.

169. Antra, reikia pripažinti, kad įstatymų nuostata, kuria socialiniams partneriams suteikiamas įgaliojimas laikantis nustatytų sąlygų kolektyvinėse sutartyse susitarti ir numatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, koks yra numatytas AGG 10 straipsnio pirmame ir antrame sakiniuose bei trečio sakinio 5 punkte, pagal dabar galiojančią Bendrijos teisę, taikytiną nagrinėjamos bylos aplinkybėms, neprieštarauja Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 daliai bent jau tuo atveju, kai nacionalinis įstatymų leidėjas tokiomis nuostatomis siekia įgyvendinti užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslus ir kai iš šių nuostatų aiškėja, kad socialiniai partneriai, prieš susitardami dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, kaskart privalo patikrinti, ar šių tikslų įgyvendinimas toje ūkio srityje, už kurią jie atsakingi, gali objektyviai pateisinti tokį skirtingą požiūrį dėl amžiaus, ir jei galima tokio tikrinimo teisminė kontrolė.

170. Trečia, reikia pripažinti, kad visuotinai privaloma pripažinta nuostata dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punktas, kuri buvo priimta iki Direktyvos 2000/78 perkėlimo termino pabaigos ir kurios turinys nuo tada nebuvo keičiamas, ir kuri taikoma situacijai, atsiradusiai pasibaigus direktyvos perkėlimo terminui, neprieštarauja direktyvos 6 straipsnio 1 daliai tuomet, kai kolektyvinės sutarties šalys, iki Direktyvos 2000/78 perkėlimo termino pabaigos susitardamos dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos ir (arba) paskui ją peržiūrėdamos, vertino, ar įstatymų leidėjo nustatytų teisėtų tikslų įgyvendinimas gali objektyviai pateisinti tokio skirtingo požiūrio dėl amžiaus taikymą atitinkamoje ūkio srityje. Vien remiantis aplinkybėmis, kad nuostata, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punktas, pirma, nėra taikoma kaip terminuota specifinė priemonė, antra, joje nėra privalomo

įpareigojimo priimti kitus darbuotojus, trečia, joje numatyta galimybė šalių susitarimu pratęsti darbo santykius ir suėjus pensiniam amžiui ir, ketvirta, joje nėra atsižvelgiama į iš privalomojo pensijų draudimo sistemos mokamos senatvės pensijos dydį, negalima daryti išvados, kad tokios įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos nustatymas yra nesuderinamas su Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalimi.

171. Tuo atveju, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas padarytų išvadą, kad RTV 19 straipsnio 8 punktas prieštarauja minėtos direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmai pastraipai, jis turėtų patikrinti, ar į tai galima atsižvelgti AGG 10 straipsnį aiškinant direktyvą atitinkančiu būdu. Jei galima, tuomet nebūtina remtis bendruoju nediskriminacijos dėl amžiaus principu, kuris sukonkretinamas Direktyvoje 2000/78.

X — Išvada

172. Atsižvelgdama į minėtus svarstymus, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimus:

„1. Kolektyvinėje sutartyje numatyta įprasto pensinio amžiaus pradžios riba neprieštarauja 2000 m. lapkričio 27 d. Direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, 6 straipsnio 1 daliai tuo atveju, kai valstybės narės teisės nuostatoje, atitinkančioje šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus, šiuo tikslu socialiniams partneriams numatytas specialus įgaliojimas, arba tuomet, kai įvykdytos šios direktyvos įgyvendinimo pavedimo socialiniams partneriams sąlygos, numatytos direktyvos 18 straipsnio 1 dalyje, pirmiausia – dėl bendro socialinių partnerių prašymo buvimo.

2. Nacionalinės nuostatos, kuriomis socialiniams partneriams suteikiamas įgaliojimas kolektyvinėse sutartyse susitarti ir nustatyti įprasto pensinio amžiaus pradžios ribą, kaip antai Vokietijos Bendrojo vienodo požiūrio įstatymo (*Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz*) 10 straipsnio pirmas ir antras sakiniai bei trečio sakinio 5 punktas, neprieštarauja Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 daliai tuomet, kai nacionalinis įstatymų leidėjas tokiomis nuostatomis siekia įgyvendinti užimtumo politikos ir nedarbo mažinimo tikslus ir kai iš šių nuostatų aiškėja, kad socialiniai partneriai, prieš susitardami dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, kaskart privalo patikrinti, ar galima ją objektyviai pateisinti šių tikslų įgyvendinimu, ir jei galima tokio tikrinimo teisminė priežiūra.

3. Visuotinai privaloma pripažinta nuostata dėl įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos, kaip antai Pamatinio kolektyvinio susitarimo patalpų valymo sektoriaus darbuotojams 19 straipsnio 8 punktas, neprieštarauja Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 daliai tuomet, kai iki Direktyvos 2000/78 perkėlimo termino pabaigos kolektyvinės sutarties šalys patikrino, ar įstatymų leidėjo nustatytų teisėtų tikslų įgyvendinimas gali objektyviai pateisinti tokio skirtingo požiūrio dėl amžiaus taikymą atitinkamoje ūkio srityje. Vien remiantis aplinkybėmis, kad nuostata, kaip antai RTV 19 straipsnio 8 punktas, pirma, nėra taikoma kaip terminuota specifinė priemonė, antra, joje nėra privalomo įpareigojimo priimti kitus darbuotojus, trečia, joje numatyta galimybė šalių susitarimu pratęsti darbo santykius ir suėjus pensiniam amžiui ir, ketvirta, joje nėra atsižvelgiama į privalomojo pensijų draudimo sistemos išmokų dydį, negalima daryti išvados, kad tokios įprasto pensinio amžiaus pradžios ribos nustatymas yra nesuderinamas su Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalimi."